

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет філології, історії та політико-юридичних наук
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин
291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

ЗНАЧЕННЯ РОЛІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ

Студентки:

Мозоль Наталії Михайлівни

Науковий керівник:

Прудько В'ячеслав Олександрович
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: _____

Допущено до захисту:

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 КОНФЛІКТИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	6
1.1 Основні характеристики міжнародного конфлікту: поняття, причини, фази	6
1.2 Шляхи та методи регулювання міжнародних конфліктів.....	14
1.3 Загальна характеристика сучасної конфліктогенної ситуації в світі.....	19
РОЗДІЛ 2 УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В МІЖДЕРЖАВНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....	29
2.1 Міжнародні організації як актор світової політики та міжнародних відносин.....	29
2.2 Функції та форми участі міжнародних організацій у міждержавних збройних конфліктах.....	40
2.3 Історичний досвід участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів.....	49
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На фоні ведення безперервних воєн, революцій, конфліктів, соціально-економічних потрясінь суспільство постійно шукає можливості запровадження механізму з вилучення гострих форм соціальних і політичних протистоянь. В більшості випадків такі спроби є безуспішними, що вимагає проводити не тільки аналітичну роботу в сфері миротворчої діяльності, але й сформуванню міждержавні відносини різних міжнародних організацій, які б спрямували свою роботу на попередження та регулювання міжнародних конфліктів. В ХХІ ст. зафіксовано досить багато збройних конфліктів, які можуть викликати третю світову війну, тому актуальність попередження міжнародних конфліктів є однозначно важливою і вимагає вдосконалення системи безпеки шляхом приборкання ініціаторів агресії, припинення міжнародного тероризму, вирішення регіональних конфліктів. Світова спільнота вже неодноразово вдавалася до практики створення системи колективної безпеки.

Діяльність міжнародних організацій містить дипломатичні інструменти, інформаційні з координаційними компетенціями, набуваючи своїх особливих функцій з представленням інтересів держав і людства. Міжнародні організації займаються правотворчими, правозастосовними, правоохоронними справами, підтримуючи у світі мир.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження в напрямі виділення значення ролі міжнародних організацій у регулюванні міжнародних конфліктів провели такі вчені: Банчук-Петросова О.В. [2], Бернадський Б.В. [3], Бондаренко О.Г. [6], Волощук О.Т. [8], Гарбар К.Д. [10], Герасіна Л.М. [12], Завгородня Ю.В. [22], Іжнін І.І. [24], Лікарчук Д.С. [27], Маєвська С.В. [28], Мілославська О.М. [33], Набі М.А. [34], Патлашинська І.В. [37], Примуш М.В. [40] та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне і практичне дослідження значення ролі міжнародних організацій у врегулюванні міждержавних конфліктів. Дослідницькими завданнями є:

- розглянути основні характеристики міжнародного конфлікту: поняття, причини, фази;
- вивчити шляхи та методи регулювання міжнародних конфліктів;
- навести характеристику сучасної конфліктогенної ситуації в світі;
- дослідити діяльність міжнародних організацій як акторів світової політики та міжнародних відносин;
- окреслити функції та форми участі міжнародних організацій у міждержавних збройних конфліктах;
- продемонструвати історичний досвід участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів.

Об’єктом дослідження роботи виступають суспільні відносини стосовно значення ролі міжнародних організацій у врегулюванні міждержавних конфліктів.

Предмет дослідження роботи – діяльність міжнародних організацій при регулюванні конфліктів між державами і забезпечення миру у світі.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових методів (аналітика, індукція, систематизація), спеціально-наукових методів (опис, порівняння, актуалізація), міждисциплінарний метод (статистичний, політико-соціологічний). Метод порівняння застосовано при вивченні форм міжнародних конфліктів з наведенням їх фаз. Системний метод допомагав досліджувати конфліктогенну ситуацію у світі. Історичний метод дозволив продемонструвати історичний досвід участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів.

Апробація дослідження. За результатами дослідження подано до друку статтю «Міжнародні організації як актори світової політики та міжнародних відносин» до Вісника студентського наукового товариства.

Структура роботи.Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст роботи становить 61 сторінку. Список використаних джерел складається з 56 найменувань.

РОЗДІЛ 1

КОНФЛІКТИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1 Основні характеристики міжнародного конфлікту: поняття, причини, фази

Під суттю конфлікту розуміється ситуація, коли учасники взаємовідносин поєднані єдиним об'єктом, відносно якого існує усвідомлена кожним учасником несумісність їх інтересів, та вони діють на базі цього розуміння[48]. За тлумачним словником української мови під конфліктом слід розуміти зіткнення протилежних поглядів, гостру суперечку, загострення суперечностей, які призводять до ускладнень або гострої боротьби [35].

Розкриття сутності конфліктів розкривають через значення затяжної боротьби, битви, війни; дисгармонійного становища у людських відносинах, їхніх ідеях, інтересах; зіткнень протилежних сторін; психічної боротьби по причині різних тенденцій, бажань; протистояти характерам і силам [33, с. 5].

Започаткування традиції теоретичного огляду міжнародних конфліктів належить Фукідиду. Проте вагомим внеском були праці Дарендорфа Р., який досліджував взаємозв'язок збалансованості й конфліктів сучасного світу: «людська свобода існує тільки у світі регульованого конфлікту, вільного ринкового господарства, широкої гласності, упорядкованих політичних дискусій, які формують конституцію свободи». Науковець притримується думки, що здоровим суспільством повинні визнаватись конфлікти. Так, соціальні конфлікти викликають потребу в урегулюванні суспільних суперечок і відповідного контролю. Конфлікти є способом саморегулювання, яке забезпечує стабільність у суспільному становищі [33, с. 6].

Наука про міжнародні відносини оперує поняттями політичного конфлікту і міжнародного конфлікту, кожне з яких має свою специфіку, в

розрізі теми дослідження специфіку по відношенню до міжнародного життя.

Міжнародний конфлікт вважається таким, якщо:

- учасниками є суб'єкти міжнародних відносин;
- існують наслідки для існуючого становища міжнародних відносин.

Конфлікти у міжнародних відносинах призводять до небезпечних міжнародних криз і збройної боротьби, які спричиняють серйозні та небезпечні наслідки [28].

У таблиці 1.1 наведені різні погляди вчених на поняття «міжнародного конфлікту».

Таблиця 1.1 – Критеріальне визначення «міжнародного конфлікту» з різних точок зору

Автор	Визначення Міжнародний конфлікт – це
Бернадський Б.В.	«є відмінністю прагнень акторів міжнародних відносин; їх конкретну взаємодію з ціллю встановлення контролю над неподільними ресурсами; процес і форми цієї взаємодії. Влада є у міжнародних відносинах неподільним об'єктом конфлікту, тому міжнародний конфлікт стає перманентним атрибутом системи, тому його потрібно врегульовувати і вирішувати. Закономірності виникнення і перебіг міжнародного конфлікту зумовлені системними параметрами: структура, ступінь гетерогенності, зв'язки між елементами [3, с.10].
Маєвська С.В.	«конфлікт, який виникає за участі двох чи декількох міжнародних акторів та має міжнародно-політичні наслідки; об'єкт конфлікту при цьому виходить за межі юрисдикції будь-якого з його учасників» [28]
Мілославська О.М.	«системне явище, закономірності виникнення й перебіг якого обумовлені його структурою, ступенем активності та зв'язками між елементами» [33, с. 7]
Стрельцов Є.Л.	«зіткнення між учасниками міжнародних відносин з приводу цінностей, статусів, влади або ресурсів, в якому цілі кожної зі сторін полягають у тому, щоб нейтралізувати, ослабити або усунути суперника» [47, с. 135]
Шеренговський Д.В.	«тривалий стан активної чи пасивної боротьби двох чи декількох учасників міжнародних відносин стосовно реалізації своїх інтересів, які є несумісними з інтересами протилежної сторони» [48].

Міжнародний конфлікт можна розглядати як: філософську категорію, що позначає зіткнення однієї сили з іншою (граничний випадок загострення протиріч); наукову категорію, методологічною функцією якої є

операціоналізація основних ознак конфліктних ситуацій в світовій політиці; категорію соціальної поведінки для позначення ситуації існування двох чи декількох сторін в боротьбі за щось, що не може належати всім одночасно (крайня форма соціальної протидії); можливість або ситуацію; структуру; подію або процес.

Вивчивши різні підходи до сутності поняття, ми пропонуємо власне визначення розуміння міжнародного конфлікту, – це зіткнення різнозацікавлених суперників, які ставлять власні цілі в умовах непередбачуваності, протистояння і навіть насилля.

Учасниками міжнародного конфлікту є: прямі учасники конфлікту; непрямі учасники конфлікту, які не є конфліктними сторонами, проте певним чином приймають ту чи іншу сторону учасників конфлікту; треті опосередковані сторони, які мають зацікавлення у сприянні нівелювання конфлікту, як варіант, є або посередниками, або нейтральними учасниками. Суб'єктами міжнародного конфлікту є держави (або коаліції), об'єднання міждержавного рівня, міжнародні організації, суспільні і політичні організаційні структури як в окремій державі, так і на міжнародній арені. Ключова відмінність учасників і суб'єктів конфлікту – відсутня пряма зацікавленість перших стосовно розподілу об'єктів конфлікту. Але вони зацікавлені в результатах чи в урегулюванні.

Під змістом об'єктів міжнародного конфлікту розуміються по-перше самі міжнародні відносини, а також матеріальні і нематеріальні різні цінності, претензійні статуси, ресурси та ін.[4]. Серед зазначених груп ресурсів особливими є конфлікти за територію, значення якої обумовлено її функціями у розвитку силових можливостей сучасної держави. На територіях можна розмістити армію з озброєнням, територія може стати осередком економічного та геополітичного спрямування, збільшуючи політичну цінність[28].

Основними причинами міжнародних конфліктів є: недосконала людська природа, бідність і нерівність добробуту народів в різних країнах,

державні соціально-економічні та політичні устрої, культурні рівні й рівні цивілізованості, відсутність впорядкування у міжнародних відносинах.

До особливостей міжнародного конфлікту відносять: серед учасників конфлікту можуть виступати як держави, так і міжнародні актори, які переслідують політичні цілі; конфлікт може бути розпочатий як внутрішній в країні, ескалюючись за межі юрисдикції учасників, перетворюючись у міжнародний. Процес розвитку міжнародних конфліктів перебуває у певних умовах анархії міжнародної системи, зменшуючи ефективність міжнародно-правових інструментів вирішення. Конфлікт може перебувати в різних формах. Під міжнародною кризою розуміють конфліктну ситуацію, коли зачіпаються життєво важливі цілі суб'єктів міжнародної політики. Щоб приймати рішення часу завжди мало, а події мають непердбачуваний характер розвитку, не переростаючи у збройний конфлікт.

На рис. 1.1 узагальнені типи міжнародних конфліктів.

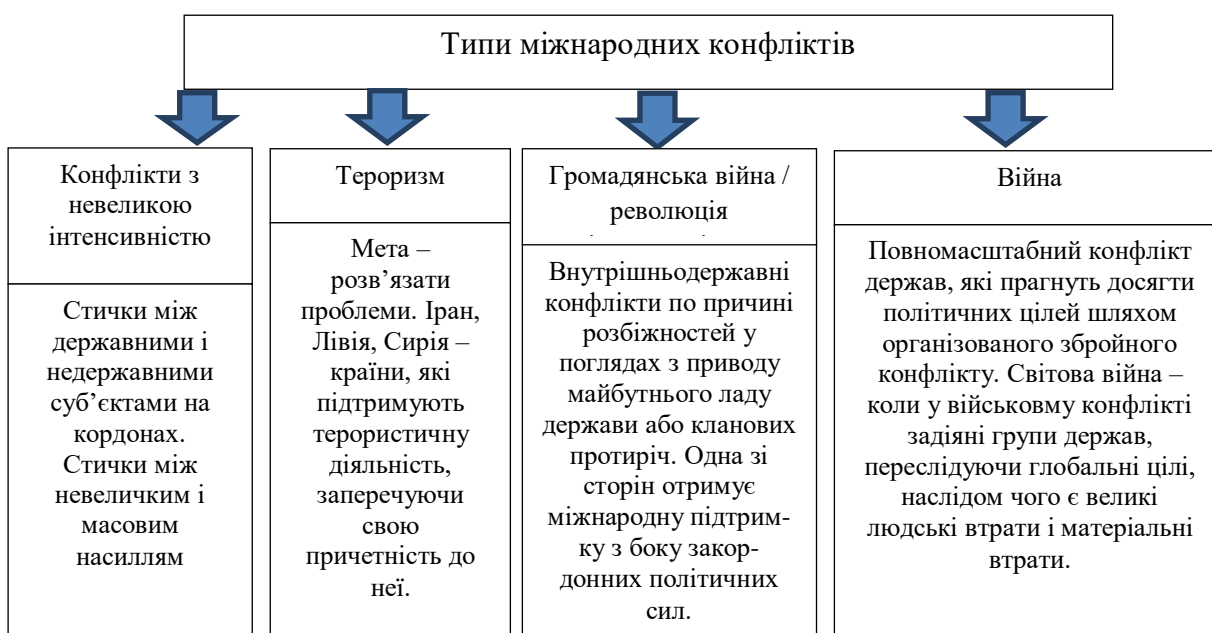


Рис. 1.1. Типи міжнародних конфліктів[29]

У табл. 1.2 пропонується узагальнити основні види міжнародних конфліктів за різними ознаками.

Типологічна диференціація конфліктів різноманітна, тому дозволяє врахувати різні сторони міжнародних конфліктів, в тому числі тих, які не

відносяться до класичного типу конфліктування і які рідко аналізуються в науці. Критеріальна класифікація конфліктів не є універсальною, з її допомогою можна тільки здійснити параметрування міжнародних конфліктів [49].

Таблиця 1.2 – Класифікація міжнародних конфліктів[48]

Ознаки	Види конфліктів
За історичним виміром	-класичні традиційні конфлікти (міждержавні війни); -некласичні конфлікти (асиметричні збройні конфлікти, інформаційно-кібернетичні війни, збройні сутички між приватними комбатантами, «гібридна» війна тощо)
За природою	-класичні міждержавні конфлікти; -міждержавні конфлікти з тенденцією до інтеграції; -національно-визвольні війни тощо
За кількістю учасників	-двосторонні; -багатосторонні; -коаліційні (блокові).
За термінами протікання	-короткотермінові (блискавичні) – від кількох днів до кількох місяців; -середньотермінові, до 4 – 6 років; -довготермінові, від 6 – 7 років.
За мотивами	-самостійні; -інструментальні.
За географічною ознакою (масштабами)	-локальні (у межах прикордонних районів); -регіональні; -глобальні (світові).
За рівнем вияву і засобами	-збройні конфлікти; -незбройні конфлікти (дипломатичні демарші, економічні війни, торговельні та інформаційні «війни», пропаганда тощо)
За структурою інтересів сторін	-протилежні; -змішані
За мотивацією учасників	-територіальні та нетериторіальні конфлікти з соціально-економічними, ідеологічними, статусними чи іншими мотивами
В залежності від масштабів	-генералізовані, в яких бере участь велика кількість держав і які здатні перерости в світові конфлікти; -регіональні; -субрегіональні; -обмежені (за кількістю держав)
За відкритістю конфлікту	-дійсні конфлікти, які реально відбуваються у соціально-політичному житті; -приховані (латентні), які не помітні, ще нереалізовані; -фальшиві конфлікти, які не мають об'єктивної основи; -випадкові, які виникли із перехідних, другорядних обставин; -заміщальні, які відображають прояв прихованих конфліктів, що не виходять на відкриту політичну арену.
За сферою суперечностей	- міжнародно-правові (спір між суб'єктами міжнародного права); -політичні конфлікти(володіння чи контроль за певною територією, забезпечення статусу та місця в ієрархії міжнародних відносин тощо); -економічні конфлікти (контроль над ресурсами, володіння ексклюзивними правами та цінностями, забезпечення та зміна існуючого економічного ладу тощо); -ідеологічні конфлікти (несумісність цінностей, ідей, ідеологем); -міжнаціональні конфлікти (етнічна дискримінація, боротьба за самовизначення тощо).

У відносинах суб'єктів конфлікту задіяна їхня стратегія. Фаза конфлікту і об'єкт формують одну або декілька суміжних сфер інтересів боротьби. У масштабних конфліктах задіяні всі сфери відносин.

Основні функції конфлікту [28]:

–інтегративна функція: сприяння подоланню внутрішніх суперечок й неузгодженостей;

–інформаційна функція: прояв при обміні інформацією між елементами соціальних систем;

–організаційна функція: як засіб формулювання та вирішення протиріч;

–стабілізаційна функція: теж є засобом вирішення конфліктів;

–інноваційна функція: внесоку підтримання життєздатності систем суспільних відносин. У стані конфлікту суб'єкти й учасники вимушені генерувати ідеї з метою розв'язання конфлікту.

Наведені функції притаманні всім типам міжнародних конфліктів у міжнародній системі.

Фази конфлікту визначаються структурними особливостями, будучи відносно самостійною системою, яка пов'язана з конфліктами в цілому. Міжфазний перехід протікає по-різному, що викликає зростання потенційної кризи у відносинах, якісні зміни у протистояннях. Різні форми та типи конфліктів формують дискретні, помітні, стрибкоподібні, приховані і непомітні переходи між фазами.

Фази міжнародного конфлікту укрупнено зображено на рис. 1.2. Тут їх п'ять, на думку Маєвської С.В. [28].

Розділення конфлікту на фази – методологічний прийом, який використовується для групування і систематизації підсистем. Є конфлікти, в яких відсутні окремі фази, хоча більшість мають традиційний хід розвитку. Розділення конфлікту за фазами показує його часову зміну, тому що конфлікт – це процес, якому притаманні мінливість й динаміка.

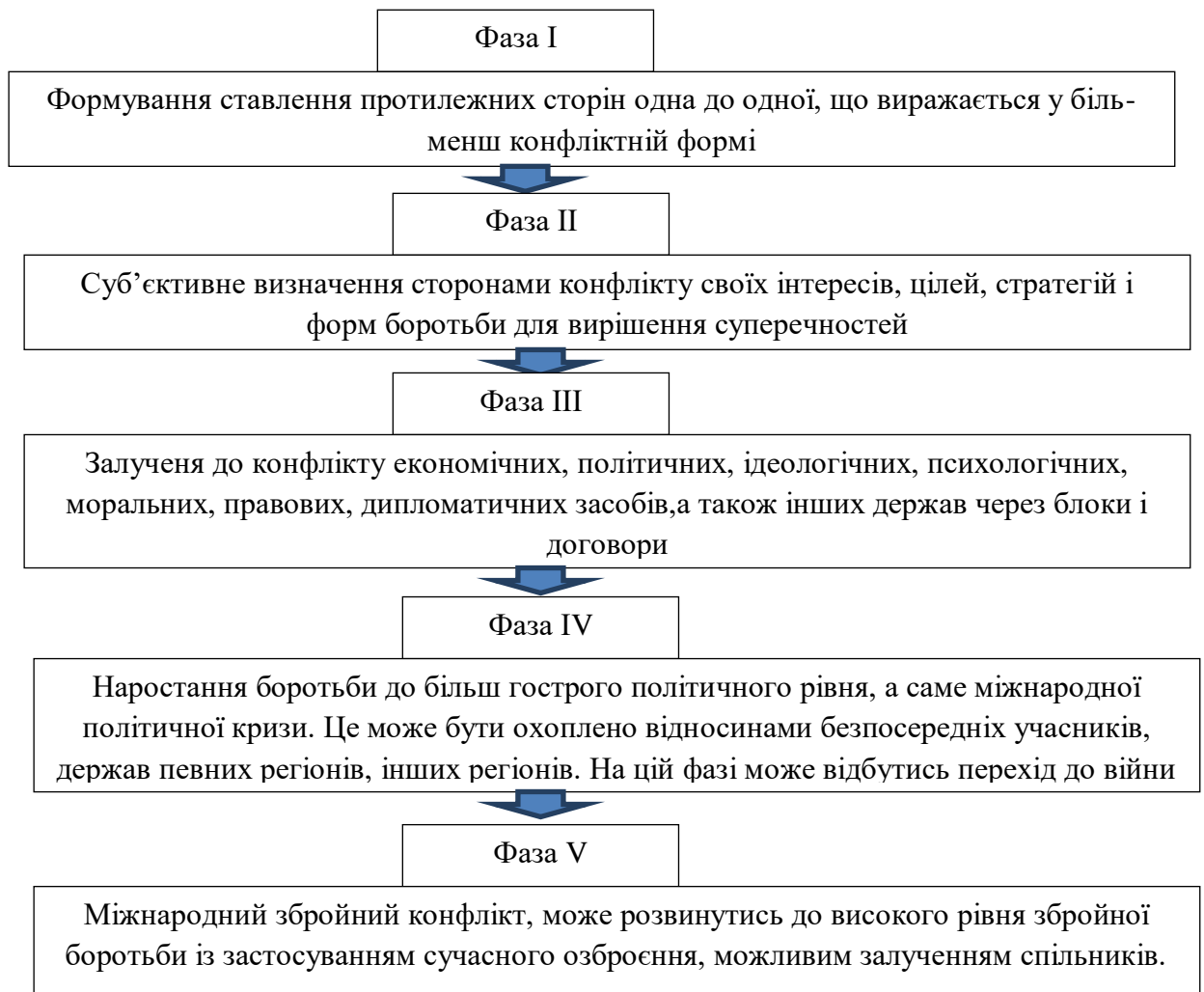


Рис. 1.2. Фази міжнародних конфліктів [28]

Інші дослідження виділяють сім фаз (табл. 1.3) [28].

Таблиця 1.3 – Характеристика фаз міжнародних конфліктів [28]

Фази	Характеристика
1	2
Нульова латентна	Наявність непомітних протиріч, які носять об'єктивний і суб'єктивний характер. Протиріччя є усвідомленими. Загострення відносин послаблюється низькою цінністю об'єкту конфлікту, відсутністю інформації відносно напрямків використання, внутрішнім опором, неузгодженістю у прийнятті рішень, високому рівні невизначеності. В цій фазі не створені засоби й інститути для участі у конфлікті, структура конфлікту не сформована. Існує можливість для своєчасного урегулювання і недопущення конфлікту, спрямовуючи у напрямок ефективності міжнародних процедур на дипломатичній основі.
Відкриття, ініціювання	Протиріччя усвідомлені і системні, проблеми резонансні. З'являються цілі й шляхи їх досягнення. Визначається сторона, яка є ініціатором конфлікту. У конфліктах можуть бути задіяні інтереси декількох сторін. Запускаються

	процеси суспільної поляризації.
--	---------------------------------

Продовження таблиці 1.3

1	2
Ескалація	Характерне збільшення питомої ваги об'єктів конфлікту, суспільна орієнтація на важливу перемогу. Сторонами вносяться коректування у свої стратегії, збільшується готовності застосовувати насильство. Ескалаційна стадія – початковий етап війни, вирішальна при конфліктах, визначаються форми, методи і шляхи розв'язання конфлікту. Загострення конфлікту обумовлене зменшенням можливостей задовольнити інтереси сторін. Відбувається пошук зовнішньої та внутрішньої підтримки, союзників, суспільство мобілізується і обґрунтовуються цілі, включається активна пропаганда, формується інформаційне забезпечення.
Закріплення	Процес тривалого, відкритого, інституціоналізованого протистояння, яке стабілізується, набуваючи сталих рис. Елементи конфлікту змінні, сам конфлікт як система відносин – незмінний. Інституціалізація існуючого конфлікту в цій стадії триває від декількох днів до кількох десятиліть (століть). Насильство починає мати стадію норми. Зростають перешкоди для взаєморозуміння між сторонами, зменшується довіра, ускладнення знайти компроміс тощо. Територіальні конфлікти швидко закріплюються, економічні – повільно.
Деескалація	Передумою фази виступає взаємовиснаження сторін, розуміння неможливості перемоги з використанням односторонніх дій. Це призводить до невиконання зобов'язань конфлікту. Переслідуються такі цілі: зменшити конфліктну напругу; забезпечити мінімальний гарантований рівень безпеки. У конфлікт вступають різні учасники, вносячи зміни у силових співвідношеннях, у процедуру та шляхи розподілення об'єкту конфлікту. Завдання даної фази – підтримати довгострокову стабільність і гарантувати мінімальний рівень захисту інтересів. Головна проблема при деескалації: загрози послаблення власних позицій, ризик програти. Конфлікти з розширеним і подільним об'єктом переживають деескалаційну стадію швидше.
Врегулювання, вирішення	На цій фазі позиції сторін зближуються, гострота протиріч слабшає. Відбувається або часткове врегулювання очевидних проявів конфлікту, або повне. Компроміс досягнути встановлюється на постійній або на тимчасовій основі. Досягнення компромісу в міжнародних конфліктах складне, тому що в якості об'єкту виступає безпека. Відсутні гарантії повернення до нульової фази конфлікту. Вимогами до вирішення конфлікту є: завершення протиріч з приводу об'єкту конфлікту; здатність підтримати і відтворити новий стан відносин; вирішення конфлікту інноваційним шляхом.
Примирення, післяконфліктне будівництво	Мета примирення: впровадження заходів відновлення довіри, зниження ворожості, укладення мирної угоди (не забезпечують стабільний і тривалий мир). Примирення відноситься до удосконалення, впровадження заходів зміцнення довіри, мінімізацію історичної ворожнечі, руйнацію ворожнечих стереотипів. Передбачається розбудова інститутів і процедур, що регулюють відносини сторін після конфлікту: визнання взаємовідповідальності, готовність до подолання негативних наслідків конфлікту з виправленням помилок, пошук форм взаємодії та розподілення цінностей, які відносяться до інтересів сторін конфлікту; переструктурування старих і впровадження нових інститутів підтримання відносин між сторонами. Процес будівництва відновлює політичні, економічні, соціальні інститути, функції і процеси.

Отже, конфліктогенність залишається притаманною сучасній системі міжнародних відносин, визначаючи напрями їх розвитку [24, с. 50]. Сутність міжнародного конфлікту трактується через кульмінацію розвитку об'єктивних міждержавних протиріч, проявом чого являється зіткнення протилежних і одночасно несумісних національних інтересів, суспільної мети чи цінностей цивілізації. Змістовно наведені суперечки у міжнародних відносинах мають ознаки територіального, політичного, економічного, ресурсного, військово-стратегічного, міжнаціонального чи расового, релігійного, екологічного, науково-технологічного характеру. В більшості випадків міжнародні конфлікти відбуваються на політичній основі, тому що проблеми базових міждержавних протиріч уряди вирішують через механізми зовнішньої політики [12, с. 11]

Розглянуті характеристики міжнародного конфлікту (причини, об'єкти, суб'єкти, фази, особливості) винятково зв'язані з міжнародними відносинами. Конфліктні проблеми впливають на конфронтацію цілей, національні й загальнодержавні стратегії, конкуренцію інтересів, спричиняючи місцеві протиборства і впливаючи на міжнародну політику. В реальності, на жаль, міжнародні конфлікти ймовірно можуть впливати на глобальну світову політику.

1.2 Шляхи та методи регулювання міжнародних конфліктів

Відмінностями між міжнародними конфліктами і конфліктами в певних інших напрямках життя суспільства є специфіка самої міжнародної політики. Міжнародні відносини не володіють єдиним центром у прийнятті рішень, які були б обов'язковими для учасників даних відносин. Це породжує прагнення держави самостійно і незалежно займатись реалізацією своїх інтересів [40, с. 109].

Щоб вирішити міжнародний конфлікт необхідно визнати сторонами взаємну відповідальність у конфлікті (за його початок і за його форми). Під відповідальністю передбачена готовність подолати негативні наслідки конфлікту й виправити помилки, здійснені під час конфлікту. Для цього вимагаються:

- спеціальні процедури: суди, трибунали, допомога посередників;
- зміни в сферах, які сприяли виникненню конфлікту – пошук нових форм взаємодії та розподілу цінностей, які стосуються всіх сторін конфлікту;
- перебудова старих і у випадку необхідності запровадження нових інститутів підтримки відносин між сторонами [48].

Шляхи попередження та подолання міжнародних конфліктів наведені на рис. 1.3.

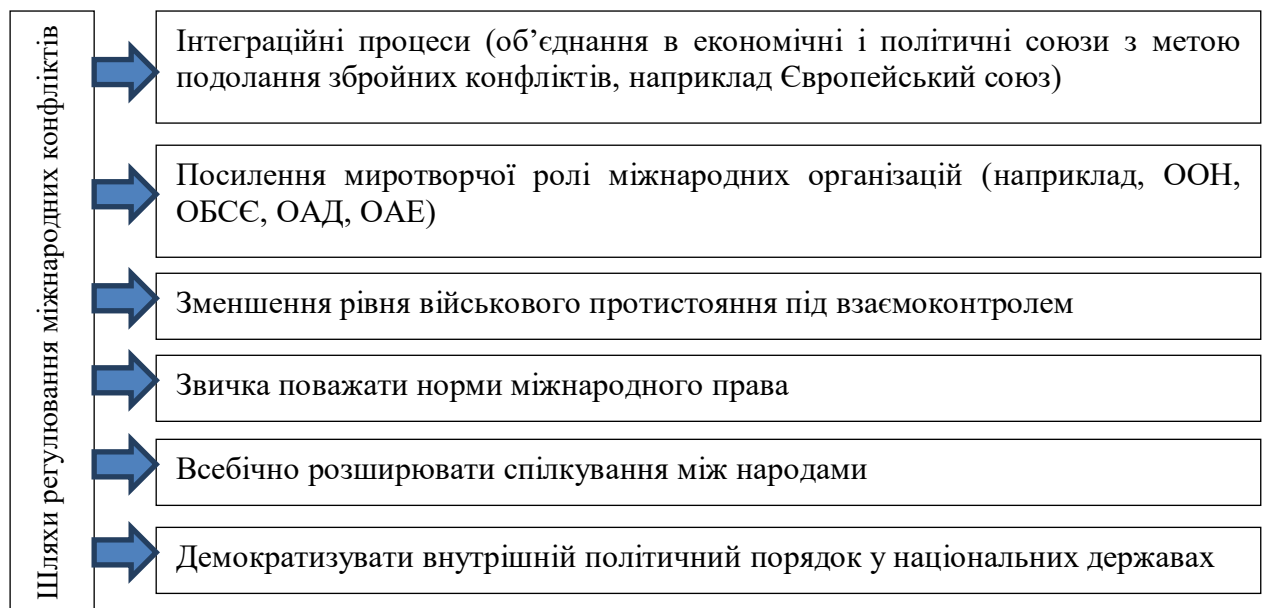


Рис. 1.3. Шляхи урегулювання міжнародних конфліктів[28]

Сторони міжнародного конфлікту одночасно ставлять декілька цілей, що впливає на те, що об'єктами також є декілька складових: влада (вплив, контроль політичного напрямку), цінності, територіальні й інші фізичні ресурси. Ці складові взаємопов'язані, тому з поширенням контролю на них, суб'єкти конфлікту зміцнюють вплив на інші об'єкти. Взаємоув'язка такого

роду призводить до складнощів у регулюванні сучасного міжнародного конфлікту [32].

Основні документи з вирішення міжнародних спорів – Статут ООН, Статут Міжнародного Суду, які були підписані після II Світової Війни країнами, які постраждали. Безпека і мир – головні вимоги документів.

Шляхи мирного вирішення міжнародних спорів регулюються ст. 33 Статуту ООН: «Сторони, які беруть участь у будь-якій суперечці, продовження якої могло б загрожувати підтримці міжнародного миру та безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити суперечку шляхом обстеження, переговорів, примирення, посередництва, міжнародного арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів чи угод або іншими мирними засобами на свій вибір» [46]. На жаль, це паперовий шлях вирішення проблеми, в реальності складніше: під час ескалації особливо важко мотивувати сторони вести діалог і не допускати збройних протистоянь [18, с. 208]. На нашу думку, складнощі заключаються у практичній реалізації методів та шляхів мирного вирішення міжнародних конфліктів.

В існуючому міжнародному праві відсутні немирні (силові) засоби урегулювання міжнародних конфліктів. Вирішення спору немирним шляхом, на жаль, існує, але воно офіційно не має регулювання міжнародними правовими нормами. Випадки застосувань будь-якої сили стосовно сторони конфлікту або правомірні, або неправомірні, становлячи правопорушення [10, с. 63].

Правові методи врегулювання міжнародних суперечок є комплексними, включаючи взаємопов'язані процесуальні дії, які покликані формувати рішення якісного і неупередженого характеру.

Світ і суспільство, розуміючи необхідність розв'язання міжнародних конфліктів мирним шляхом, все одно має випадки військових потужних і тривалих конфліктів.

Рада Безпеки ООН займається контролем загроз для світової безпеки, визначаючи стратегію вирішення міжнародних конфліктів, рекомендуючи

сторонам заходи щодо врегулювання спірних питань якнайшвидшим шляхом [37, с. 569].

Заходи, передбачені Статутом ООН: зупинка повна або часткова економічних відносин, а також морських або поштових, а також залізничних, повітряних, радіо, телеграфних засобів повідомлення, розрив у дипломатичних відносинах. До того ж, допускаються методи блокади, демонстрацій, інших операцій повітряних сил, морських сил, сухопутних сил Членів Організації [46].

Прикладом безсилля Ради Безпеки ООН і формальності міжнародного законодавства з безкарністю для впливового агресора є спроба вирішити спір між РФ і Грузією за територію Абхазії та Південної Осетії, коли у 2008 році НАТО дало обіцянку прийняти в членство Грузію, але цього не сталося [25, с. 364]. Назріла на сьогодні необхідність проведення реформ Ради Безпеки ООН з розробкою таких норм міжнародного права, які виключили б прийняття участі країн-агресорів під час прийняття рішень у Раді Безпеки ООН [8].

Найбільш вигідним способом вирішення спорів на міжнародному рівні залишаються переговори як гнучкий метод, як мінімум на початковому етапі, не даючи втручатись третім особам у спір. Популярною формою переговорів є консультації [2, с. 9]. Маючи позитивні сторони, переговорам властиві і недоліки: сильна сторона може тиснути на більш слабку, ймовірність відсутності результату [10, с. 64]. Тому переговори повинні удосконалюватись, встановлюючи себе як обов'язковий засіб у вирішенні міжнародних конфліктів.

Наступним шляхом при врегулюванні міжнародних конфліктів являється міжнародний арбітраж [16], низька ефективність якого заключається у тому, що палата Третейського суду формується особами, яких обирають самі ж сторони конфлікту. В якості прикладу можна навести конфлікт Словенії й Хорватії у 2009р., які підписали угоду про міжнародний

арбітраж. Але згодом Словенія посилалась на рішення Міжнародного арбітражу Гааги, а Хорватія на той час вже вийшла з арбітражу [39, с. 40].

У випадку недосягнення угоди між сторонами через консультації, переговори та інші дипломатичні методи, сторони спору можуть розглядати справу через Міжнародний Суд ООН. Сучасні події показали, що і цей метод не є гарантом забезпечення миру.

Військові і політичні конфлікти характеризуються загостренням емоційного напрямку, що заважає отримати спільну згоду через двосторонні переговори. На допомогу при врегулюванні конфлікту приходять метод посередництва, залучення якого перетворює переговори на тристоронні з метою: досягти інтересів, спільної згоди, прийняти якісні і конструктивні рішення [3, с. 239].

Підтримка – дієвий метод у регулюванні конфліктів. Приклад: підтримка США Кувейту у війні у Перській затоці. Санкції (як і підтримка) застосовуються в різних міжнародних конфліктних сферах [3, С. 241].

Існують такі способи врегулювання конфліктів:

- згортання (заморожування конфліктів);
- злагодження (розуміння неможливості досягти цілі за рахунок сили, вимога провести переговори, залучити фахівців і досягти згоди) [6].

Врегулювання конфлікту згладжують ситуацію і виробляють компромісну формулу вирішення спірних питань. Абсолютна безпека досягається при забезпеченні безпеки всіх сторін.

Так, на думку Бондаренко О.Г., існує 4 вже випробувані на практиці методи мирного розв'язання конфлікту [6]:

- досягти домовленостей через збіг переконань сторін;
- досягти домовленостей згідно нормативних актів з питання конфлікту або добровільно;
- досягти домовленостей, нав'язуючи свої переконання;
- досягти домовленостей шляхом втрати актуальності конфлікту, тобто його ліквідації.

1.3 Загальна характеристика сучасної конфліктогенної ситуації в світі

Сучасні міжнародні відносини можна охарактеризувати наявними унікальними міжнародними конфліктами з гібридним характером: анексія АРК Крим росією, військові події Донбасу, видача паспортів Угорщини у Закарпатській обл. та ін.[6].

Інструменти гібридних воєн вбачають у: політичній пропаганді, дезінформації, економічних важелях впливу, технологіях видозмін в інформаційному просторі. Прикладом є українські гібридні конфлікти, створені мережі терористичних організацій, що є загрозою для державності й суверенітету [34].

Міжнародні кризи кінця ХХ початку ХХІ ст., впливають на посилення міжнародної напруги. З середини ХХ ст. зафіксовані 256 збройні конфлікти. Причому розповсюдженою формою конфліктів стали внутрішньодержавні (громадянські) конфлікти, особливістю є залучення інших зацікавлених держав, що перетворює конфлікт з внутрішньодержавного на міжнародний гібридизований. Таких прикладів дуже багато: Індонезія (Східний Тимор), Молдова (Придністров'я), росія (Чечня), Велика Британія (Північна Ірландія), Грузія (Абхазія, Південна Осетія), колишня Югославія (Боснія і Герцеговіна, Косово) тощо [6, с. 34].

Станом на кінець 2016 року статистично визнано 36 воєн за участю 28 країн, з них 13 держав воюють тривалий час більше 10 років: Індія, Філіппіни, Афганістан, Ірак, Туреччина, Пакистан та ін. Динаміка міжнародних конфліктів за останні сучасні роки з помітними позитивними змінами у ХХІ ст. продемонстрована на рис. 1.4.

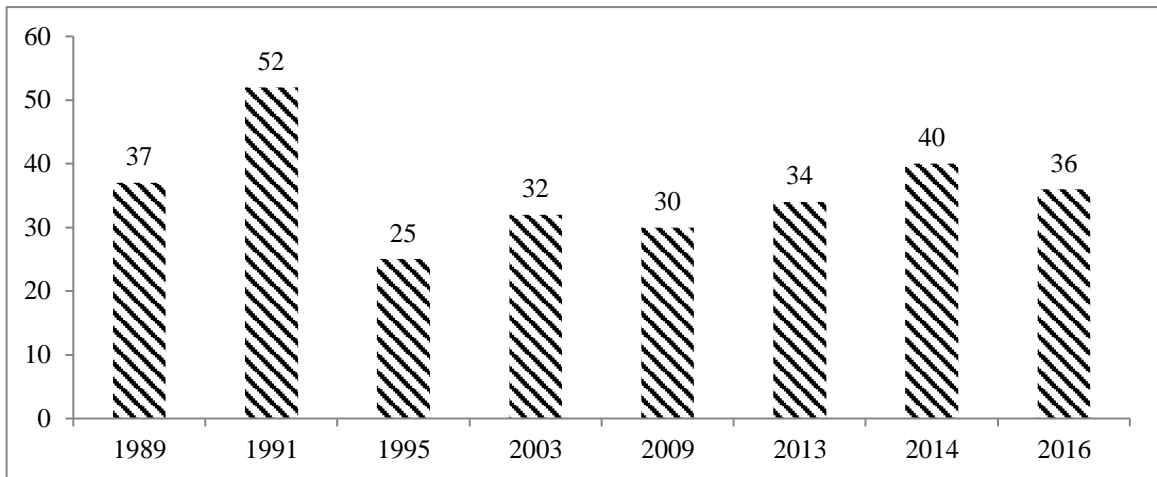


Рис. 1.4. Динаміка кількості збройних конфліктів за 1989р, 1991р., 1995р., 2003р., 2009р., 2013р., 2014р., 2016р.[6, с. 35]

При зміні форм проявлення конфліктів у залежності від їх місця перебування відбувається важливий вплив на тенденції розвитку подій.

Якщо у ХХ ст. міжнародні конфлікти переходили у військові міждержавні дії, то вже в ХХІ ст. подібні протистояння значно скоротились. Наведене спостереження відноситься тільки до Західних країн, а в інших країнах відсутня позитивна динаміка (рис. 1.5).

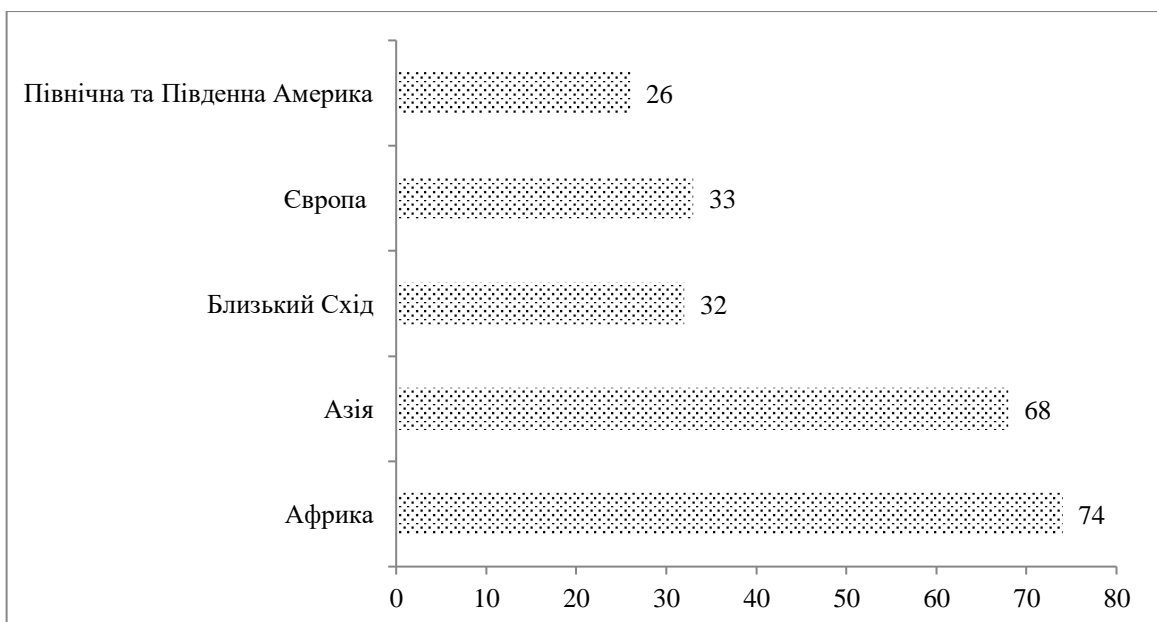


Рис. 1.5. Кількість збройних конфліктів за регіонами в період з 1949 року по 2016 рік[6, с. 35]

Найбільше військових конфліктів відбулось у 2011 р. (20) в країнах Африки, Близького і Середнього Сходу. На Заході розвиток інформаційних

технологій, медіа стали визначальними ресурсами боротьби з агресією. Тому там більше зустрічається ведення інформаційних психологічних воєн. У ХХІ ст. миротворцями ООН здійснено низку миротворчих операцій в ряді країн: у Ліберії, Кот- д'Івуарі, Дарфурі, Південному Судані тощо. Зі зменшенням числа міжнародних конфліктів не вдається викоренити їхні причини і взагалі не допускати їх. Все більше учасниками міжнародних збройних конфліктів стають недержавні гравці. Наприклад, на початку ХХІ століття це військова операція США з союзниками проти Іраку, сутички Індія-Пакистан, конфлікт Еритрія-Ефіопія, конфлікт Косово НАТО-Югославія [6, С. 36].

Серед 20 конфліктів 20 ст. зафіксовано 3 міждержавні (переважали регіонально Африка, Близький та Середній Схід) [53].

На рис. 1.6 представлена карта найбільших збройних конфліктів ХХст.

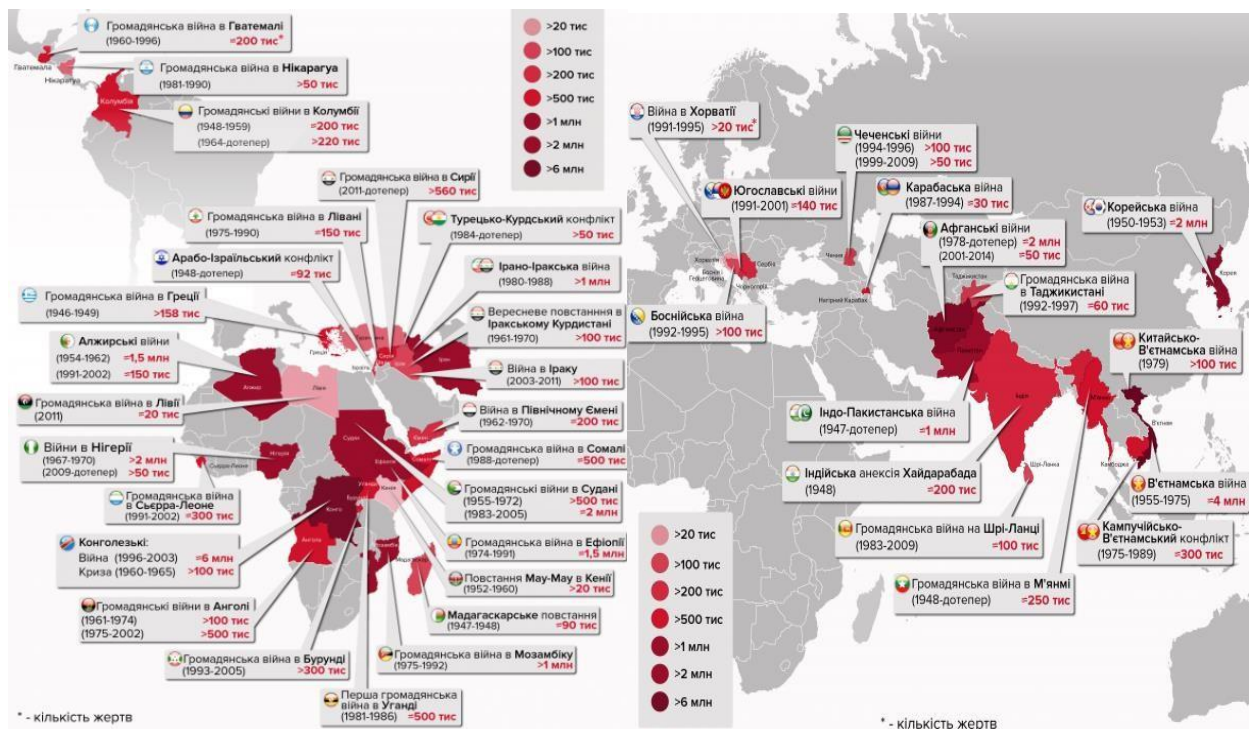


Рис. 1.6. Наймасштабніший зі збройних конфліктів ХХ ст. [53]

Війни в Європі ХХ ст.: Друга громадянська війна Греції (1946-1949рр.) – 158 тис. жертв, Боснійська війна (1992-1995рр.) – 100 тис. жертв;

Югославська війна(1991-2001рр.) – 140 тис. жерств. Останній збройний конфлікт закінчився утворенням незалежних держав: Боснія і Герцеговина, Македонія, Словенія, Хорватія, Сербія, Чорногорія, Косово, Конголезькі війни (1996-2003рр.) – 6 млн. жерств, Алжирська війна (1954-1962рр.) – 1,5 млн.осіб, війна у Ефіопії (1974-1991рр.) – 1,5 млн., війна у Судані (1983-2005рр.) – 2 млн. осіб.

Фахівці вважають, що найнебезпечніша глобальна й регіональна загроза проявляється в наявній ядерній зброї в країнах світу, що допускає початок III світової війни, але вже використовуючи зброю масового знищення: ядерна, хімічна, біологічна (бактеорологічна), сейсмічна, психотропна. Регіональний світовий ядерний потенціал наведений в табл. 1.4: найбільшу кількість ядерних боєголовок і озброєння мають такі країни: росія, США, Франція, Великобританія, Індія і Китай.

Конфлікти призводять до величезних збитків всіх сторін, уникнути які неможливо. Політика частіше застосовує силові методи боротьби, які не приносять бажаного результату. Найчастіше має місце поєднання політичних цілей соціально-політичного, економічного, дипломатичного, інформаційного, воєнного спрямування.

Таблиця 1.4 – Країни з найбільшим озброєнням станом на 2016 рік[36, с. 122]

Країна	Чисельність ядерних боєголовок	Сухопутні війська, кількість солдат	Танки, одиниць	Військово-морський флот, кількість моряків	Військово-повітряні сили, кількість пілотів	Літаки, одиниць	Загальна чисельність військ, млн осіб
росія	10000	348000	12000	172000	185000	1500	1
США	8500	472000	7900	371000	345000	2700	1,4
Великобританія	225	114000	616	44000	55000	429	0,2
Франція	300	170000	834	50000	61000	517	0,4
Китай	240	1700000	6000	220000	420000	40000	2,5
Німеччина	-	221000	2815	27000	73000	457	0,3
Японія	-	147000	1070	43000	44000	331	0,25
Індія	80	1100000	3414	53000	150000	774	1,3
Бразилія	-	190000	178	49000	50000	268	0,3
Україна	-	68000	735	14700	43100	247	0,19

Врегулювання міжнародних конфліктів відбувається в таких умовах:

- світ має розуміння, що воєнні методи вирішення спорів характеризуються беззмістовністю й небезпечністю, переходячи на переговорах до політичних діалогів та стратегічної комунікації;

- посилення інтеграційних процесів через руйнування міждержавних та міжрегіональних перепон, що створює умови для формування союзів або асоціацій, або державних об'єднань, які об'єднують можливості разом з силами, щоб забезпечити максимальну співпрацю, зменшуючи можливі конфліктні ситуації.

Згадані в попередньому підрозділі дипломатичні методи та стратегічні комунікації у XXI ст. використовують при більшості конфліктних ситуаціях у світі. Компетентні дипломати здійснюють управління конфліктами, реалізуючи свою роботу у зовнішній політиці держави і в межах діяльності міжнародних організацій, які мають миротворчу місію: це вже описані вище переговори, посередництво і арбітраж.

Новими форматами дипломатичної діяльності є:

- «човникова дипломатія» (місії політичних діячів або громадських діячів, які схвалюються світовою спільнотою);

- «публічна дипломатія» (формує необхідну громадську думку, здійснюється недержавними акторами на правах, делегованих компетенціями держав і міжнародних організацій);

- «енергетична дипломатія» (зовнішня державна політика, методи регулювання міжнародних відносин в енергетиці).

Передбачення виникнення міжнародних конфліктів можливе в таких напрямках:

- визнати міжнародні проблеми як такі, що можна вирішити силами внутрішньої національної політики;

- використати економічні важелі, щоб нормалізувати міжнародну кризову ситуацію;

- створити культурну консенсунсну атмосферу (встановити національні товариства, заохотити двомовність, національну і культурну

автономії, дотримувати принципів паритетності при призначенні до органів влади і управління людей з різними національностями).

Національні уряди мають право отримувати кошти з податків і розпоряджатися ними в ході вирішення кризової ситуації. Це є фінансове джерело попередження міжнародних збройних політичних конфліктів. Така ідея превентивної дипломатії підтримується ООН, тому у випадку необхідності державні уряди, проводячи превентивну діяльність, можуть спиратися на міжнародні організації – як мінімум на такі, що існують в межах системи ООН.

Богінська І. розглянула у своїх наукових працях випадок міждержавного конфлікту між країнами-членами НАТО (Ісландія Велика Британія). Економіка Ісландії залежить від експорту риби, тому уряд країни мав намір розширювати виняткові економічні зони до 200 морських миль, в межах якої унеможлиблювався вилов риби британськими рибалками (1946 рік). Цей конфлікт мав асиметричний характер: Велика Британія – ядерна держава зі статусом постійного члена Ради безпеки ООН, Ісландія мала членство в Альянсі, розраховуючи на підтримку третьої сторони. Спроба примирення сторін конфлікту не вдалась. Ісландська сторона починала порушувати тему виходу з НАТО і ліквідацію військово-повітряної бази у Кефлавіку. Коли почалась друга «рибна» («тріскова») війна у 1972-1973 роках генеральний секретар НАТО Лунс Д. домовився з урядом Британії стосовно виведення фрегатів Королівського ВМФ з 50-мильної зони навколо Ісландії. Сторони конфлікту підписали мирну угоду до 1975 року, після чого Ісландія повторила вимогу у збільшенні ВЕЗ до 200 морських миль. Британія відмовила з посиланням на принципи «вільного моря» та історичного права на вилов риби в ісландських водах, після чого в 1976 році дипломатичні відносини між країнами були розірвані. Медіація НАТО у зазначеному конфлікті складалася з комбінації формальних і неформальних методів.

Війна була припинена з супроводом заяви британської сторони: оборона НАТО та баланс сил у Північній Атлантиці визнані були важливішими за інтереси приватних власників траулерів та рибалок.

Посередництво міжнародної організації у дослідженому міжнародному конфлікті має переваги в інструментах впливу на учасників і обмежувальні фактори, такі як правила, норми, процедури організації. Заперечення Великої Британії могли б заблокувати посередницьку діяльність організації. Цього не відбулось частково завдяки високому ступеню інституалізації НАТО, гомогенності її членів, наявності норм і правил, які спрямовують поведінку членів у конфлікті між ними (ст.2 Вашингтонського договору 1949 р[ре [51]).

Завгородня Ю.В. провела порівняння пострадянських країн в розрізі конфліктів між ними, коли суспільна політична еліта суспільства розшарувалась, стала різновекторною, унеможлививши вирішення даного зіткнення та послабивши стабільність країн і регіонів:

1. Грузія – успішна країна, але має власні ментальні особливості і наявність впливу третьої сторони, тому тривалий час знаходиться в стані замороженого військового конфлікту.

2. Молдавія законсервувала конфлікт на невизначений термін. Знаходження на її територіях чужих військ стало нормою.

3. Україна – стан активних військових дій, ситуація напружена, конфлікт був затяжний і переріс в повномасштабне вторгнення. Особливістю ситуації є приналежність країни до так званої сірої безпекової зони, яка являється джерелом гібридних загроз усучасному світі.

Існує потреба у розв'язанні територіальних конфліктів цих країн за допомогою дипломатії, що наразі не є можливим, тому що немає шляхів для задоволення всіх сторін. Потрібне приділення уваги системі управління конфліктами для зменшення і обмеження агресії. Міжнародна спільнота очікує на будь-яке геополітичне рішення з вимогою перебування його в

межах правового поля, на гарантії миру й стабільності, які впливають на країни окремо і на міжнародну політику в цілому [22].

Дослідження сучасних конфліктів показує наявність впливу на них популярних на сьогодні соцмереж (Твіттер, Фейсбук). Публікації і поширення таким чином інформації є також певного роду зброєю. Стираюючи межі між миром і війною, з'являється нестабільність системи міжнародних відносин. Військові конфлікти ведуться паралельно в інформаційному просторі, у віртуальному світі. Багаточисельна група людей віртуального простору, обмін інформацією без кордонів створюють передумови значного впливу на урядові рішення і формування політичного порядку денного практично в усіх країнах. На цій основі очікується зменшення конфліктогенності в сучасних міжнародних відносинах з формуванням нового типу міжнародних відносин.

Практика міжнародних відносин і суперечностей – явище постійне. Керівництво держав приймає рішення застосовувати силу, не вдаючись до норм міжнародного права, які дозволяють розв'язати суперечки у міжнародних відносинах мирним урегулюванням конфліктів. Досвід засвідчив, що міжнародне співтовариство володіє випробуваними засобами мирного урегулювання міжнародних суперечок.

В сучасних умовах світова політика не сформувала стійкої системи міжнародних відносин, яка базується на принципах міжнародного права, взаємодопомоги, співпраці. Регіональна криза, гібридна війна, інформаційна блокада – атрибути сучасної міжнародної політики [40, с. 113]

Отже, підсумок розгляду теоретичного дослідження конфліктів у міжнародних відносинах наступний. Світові конфлікти демонструють коливання політичних систем. Неформальність і неналежна організованість міжнародної системи не допомагають іноді знаходити компроміс у зовнішньому середовищі. Вивчивши різні підходи до сутності поняття міжнародного конфлікту, ми пропонуємо власне бачення: це зіткнення різнозацікавлених суперників, які ставлять власні цілі в умовах

непередбачуваності, протистояння і навіть насилля. Досліджено різні класифікації типів міжнародних конфліктів, їх причини і фази.

В умовах глобальної конкуренції центрів світового і регіонального впливів знаходяться Сполучені Штати Америки, Європейський Союз, Китай, Японія, росія, країни Близького Сходу, між якими частіше і виникають міжнародні конфлікти.

Збереження миру є визначальною задачею всіх міжнародних організацій. Основоположний документ, який врегульовує питання вирішення міжнародних конфліктів – Статут ООН і Статут Міжнародного Суду. Практична реалізація методів вирішення міжнародних спорів є найскладнішою. Серед методів можна назвати переговори, міжнародний арбітраж, консультації, Міжнародний суд ООН. Але, на жаль, акти у міжнародному праві й рішення суду не є ефективними в якості шляхів розв'язання міжнародних конфліктів.

Сучасні міжнародні відносини, міжнародні конфлікти у XXI ст. знаходяться під активним впливом глобалізаційних процесів і стратегічних комунікацій з антагоністичним і врегулюючим характером. Характерні ознаки сучасної конфліктогенної ситуації в світі: посилення інтеграції у міжнародних відносинах (руйнування міждержавних та міжрегіональних перепон); залучення гібридних інструментів ведення міжнародної боротьби (гібридна війна, мережева структура міжнародного тероризму, приватна військова компанія, інформаційна та кібернетична атака та ін.); ґрунт конфлікту проявляється у сепаратизмі, націоналізмі, повстанському русі; асиметрія конфліктів (політичні поразки більш розвинених країн слабким країнам); трансформування і адаптування миротворчості у нових умовах; домінування впливу стратегічних комунікацій на розпалювання і урегулювання міжнародних конфліктів.

Стратегічні комунікації з урегулювання міжнародних конфліктів спрямовуються на глобальне безпечне змінюване середовище і на виклики з

можливостями інформаційного середовища шляхом ретельної координації, синхронізації, взаємодії комунікаційних функцій у міжнародних відносинах.

РОЗДІЛ 2 УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В МІЖДЕРЖАВНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

2.1 Міжнародні організації як актор світової політики та міжнародних відносин

Дієвим фактором сприяння діяльності міжнародних організацій, за дослідженнями Сіденко С., є «уніфікація норм права, способу життя, культурних цінностей, економічних стандартів тощо». Відбувається прогрес у транспорті, телекомунікаціях, інформаційній революції, які впливають на прискорення отримання і обмін інформацією, забезпечують можливість оперативного реагування, швидкого збирання представників значної кількості країн у певному місці задля обговорення і розв'язання невідкладних або планових задач [44].

У табл. 2.1 наведено кількість міжнародних організацій за типами, які обліковуються в базі даних щорічника міжнародних організацій станом на 2022/2023 роки. Існує поділ на урядові і неурядові організації згідно «YEAR BOOK OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS» 2022-2023 [54].

Таблиця 2.1 – Кількість міжнародних організацій за типами станом на 01.01.2023р. [54]

Види за групами	Міжурядові			Недержавні			Загальна кількість	
	кіль- кість	% за типом	% у групі	кіль- кість	% за типом	% у групі	кіль- кість	% у групі
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Група 1: Конвенційні міжнародні органи:	290	2,71	100,00	10398	97,29	100,00	10688	100,00
А. Федерації міжнародних організацій	1	2,63	0,34	37	97,37	0,36	38	0,36
В. Універсальні членські організації	37	6,09	12,76	571	93,91	5,49	608	5,69
С. Міжконтинентальні членські організації	39	1,69	13,45	2275	98,31	2188	2314	21,65
Д. Регіонально орієнтовані членські організації	213	2,76	73,45	7515	97,24	72,27	7728	72,31

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Група 2: Інші міжнародні організації	1898	9,08	100,00	19009	90,92	100,00	20907	100,00
Е.Організації, що створені на місцях, особами, органами	991	21,67	52,21	3582	78,33	18,84	4573	21,87
Ф.Організації особливої форми	750	11,50	39,52	5770	88,50	30,35	6520	31,19
Г.Міжнародно орієнтовані національні організації	157	1,60	8,27	9657	98,40	50,80	9814	46,94
3 група: спеціальні організації	5658	12,95	100,00	38024	87,05	100,00	43682	100,00
Н.Неактивні або розпущені організації	912	14,63	16,12	5321	85,37	13,99	6233	14,27
І.Нещодавно створені	61	3,47	1,08	1695	96,53	4,46	1756	4,02
К.Допоміжні та внутрішні органи	150	24,00	2,65	475	76,00	1,25	625	1,43
Н.Національні організації	1	0,03	0,02	3416	99,97	8,98	3417	7,82
Р.Релігійні та світські інституції	0	0,00	0,00	910	100,00	2,39	910	2,08
С.Автономна серія конференцій	91	4,51	1,61	1927	95,49	5,07	2018	4,62
Т.Багатосторонні договори, міждержавні угоди	2487	100,00	43,96	0	0,00	0,00	2487	5,69
У.Наразі неактивні нетрадиційні органи	1956	7,46	34,57	24280	92,5	63,85	26236	60,06
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ	7846	10,42	x	67431	89,58	x	75277	X

Загальна кількість міжнародних організацій налічує 75277 од., з них 10,42% міжурядові, 89,58% недержавні. Крім того, найбільші з них відносяться до «спеціальних різних організацій» 58% [54].

Серйозні світові проблеми все більше стають взаємопов'язаними та взаємозалежними, тому країни мають їх вирішувати не самотійно, а разом. Частково це практикується через міжнародні організації, які сприяють співпраці та заохочують вирішення глобальних проблем дипломатичним шляхом. Яскравими прикладами є шість найвидатніших міжнародних організацій світу: ООН, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Європейський Союз (ЄС), Світова організація торгівлі (СОТ), Група двадцяти (G20) і Міжнародний кримінальний суд (МКС). Багато з цих організацій були створені для сприяння глобальному миру та процвітання,

зокрема через управління міжнародною безпекою, торгівлею та монетарною політикою, утворюючи частину ліберального світового порядку [54].

Характеристика тринадцяти головних світових організацій пропонується до розгляду у табл. 2.2, за дослідженнями Дергачова В.В. [31].

Таблиця 2.2 – Характеристика головних світових організацій [31]

Рік створення	Назва організації	Статус	Кількість країн
24.10.1945р.	Організація Об'єднаних Націй (ООН, UN)	Глобальна міжнародна організація	193
16.11.1945р.	ЮНЕСКО (UNESCO)	Спеціалізована установа ООН	193
27.12.1945р.	Міжнародний валютний фонд (МВФ, IMF)	Спеціалізована установа ООН	189+Косово
27.12.1945р.	Світовий банк (World Bank)	Міжнародна організація	187
1948р.	Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР, OECD)	Міжнародна економічні організація	37
04.04.1949р.	Організація Північноатлантичного договору (НАТО, NATO)	Регіональний військово-політичний блок	29
1957р.	Міжнародне агенство з атомної енергії (МАГАТЕ, IAEA)	Спеціалізована установа ООН	175
10-14.09.1960р.	Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК, ОПЕС)	Міжнародна міжурядова організація	13
01.08.1975р.	Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ, OSCE)	Регіональна організація з питань безпеки	57
15-17.11.1975р.	Велика Вісімка (G8)	Неформальний міжнародний клуб	8
08.12.1991р.	Співдружність незалежних держав (СНД, CIS)	Регіональна організація	9
1995р. (1947р.)	Світова організація торгівлі (СОТ, WTO)	Глобальна організація	164
15-16.12.1999р.	Велика двадцятка (G20)	Постійний міжнародний форум	20

Кульбіда М. зазначає у своїх роботах, що «зростаюча роль міжнародних фінансових організацій в умовах глобалізації економіки обумовлена посиленням інтернаціоналізації господарського життя і стрімким розвитком транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків; поглибленням процесів глобалізації в економічній і фінансовій сферах;

розширенням міждержавних форм регулювання валютно-кредитних і фінансових відносин як складової регулювання міжнародних економічних відносин; необхідністю створення організаційних основ міждержавного механізму спільного вирішення валютно-фінансових проблем світового економічного розвитку у зв'язку з посиленням нестабільності міжнародної валютної системи та фінансових ринків» [26].

Світова фінансова криза 2008 р. підтвердила відсутність ефективності світової фінансової архітектури та глобального управління із закріпленням провідної позиції G20 у глобальній економіці. Хоча міжнародні фінансові організації продовжили залишатися важливими частинами фінансової архітектури світу.

Універсальними міжнародними організаціями здійснюється координація валютно-кредитних відносин у межах глобальної економіки. Існує декілька багатосторонніх банків розвитку: Ісламський банк розвитку, Міжнародний фонд розвитку сільського господарства, Європейський інвестиційний банк і новостворений Азійський банк інфраструктурних інвестицій, які працюють з обмеженим колом учасників.

Кульбіда М.В. наголошував, що «МВФ історично відігравав важливе значення при прийнятті рішень провідних країн світу – G7, будучи ключовою ланкою реалізації системи регулювання глобальної економіки, міжнародної координації, узгодження макроекономічної політики країн-членів». Місія МВФ – забезпечити стабільність міжнародної валютної системи. Фонд здійснює такі напрями діяльності [26]:

1. Нагляд за міжнародною валютною системою відповідно до Статуту з проведенням моніторингу економічної та фінансової політик 189 країн-членів + Косово. Ці процеси відбуваються на глобальному рівні, а також на рівні окремої країни. МВФ виявляє ризики і надає рекомендації щодо коригування глобальної макроекономічної політики. Аналіз податкової, грошової, кредитної, валютної політик, становища платіжних балансів країн

дає можливість розробити рекомендації з покращення економічної, фінансової, валютної політики країн.

2. Надання позик країнам-членам, які мають проблеми з платіжним балансом. Фінансування відбувається за різними кредитними механізмами: «Stand-by» (SBA) для допомоги при вирішенні короткотермінових проблем платіжного балансу (12–24 місяців), гнучка кредитна лінія (FCL) для країн з високими і стабільними економічними показниками (1-2 роки); лінія превентивної підтримки та ліквідності (PLL) для країн, які мають стабільні економічні показники (півроку – 2 роки), механізм розширеного кредитування (EFF) для допомоги країнам вирішити середньотермінові і довготермінові проблеми у платіжному балансі (3-4 роки), інструмент швидкого фінансування (RFI) передбачає застосування швидкої фінансової допомоги з мінімальними умовами. Найбільш популярними є кредитні механізми SBA і EFF.

Найбільш бідні країни на сьогодні можуть отримати пільгові кредитні механізми: розширений кредитний механізм (ECF) для надання середньотермінової підтримки. Фінансування надається під ставку 0% на період 5,5 р., термін погашення протягом 10 р.; кредитний механізм «Standby» (SSF) – як фінансова підтримка бідним країнам з короткотерміновими труднощами при врегулюванні платіжного балансу. Фінансування здійснюється за ставкою 0%, пільговий період 4р., повний термін погашення 8 р.; механізм швидкого кредитування (RCF) для забезпечення швидкої фінансової допомоги з мінімальною кількістю вимог для бідних країн світу, які потребують негайної підтримки платіжного балансу. Механізм: 0% процентна ставка, пільговий період 5,5р., повний термін погашення 10р.

3. Робота з урядами країн-членів через надання технічної допомоги у монетарній та валютній, бюджетній і податковій політиці та банківській діяльності, в упорядкуванні статистики, розробці фінансово-економічного законодавства, підготовці кадрів для впровадження реформ. Технічна

допомога складає 20% бюджету МВФ щороку. Така допомога надається за запитом країни.

Ми пропонуємо розглядати діяльність МВФ як таку, що забезпечує функціонування міжнародної валютної системи через координацію валютної політики, визначення паритетів, валютних курсів, надання допомоги країнам-членам, видаючи позики і кредити, а також здійснення контролю за політикою країн-членів у відносинах міжнародного валютного напрямку.

Фонд займає головне місце у глобальній економіці, будучи координатором діяльності країн-членів, радником з питань розвитку економік країн. Більшість країн приєднались до МВФ і Світового банку, прийнявши зобов'язання підтримати фіксований скоригований обмінний курс за допомогою посилення комплексу заходів з контролю.

Ми вважаємо, що потенціал універсальних міжнародних організацій не є достатнім, щоб запобігати проявам кризи і ефективно долати їх наслідки. Співпраця країн з МВФ має і позитивні, і негативні наслідки. З однієї сторони, фінансові заходи з подолання кризи, запропоновані МВФ, заключаються у відмові від фіксованого валютного курсу та прив'язки до долара США; підвищенні ставки рефінансування задля зміцнення національних валют; проведенні жорсткої фіскальної політики для зменшення дефіциту державного бюджету, а також більшої відкритості ринків для іноземного капіталу задля розвитку конкуренції та інтернаціоналізації національних економік та інше. З іншої сторони, реалізація рекомендацій МВФ негативно впливає на соціально-економічну сферу: скорочення національного виробництва, масові банкрутства середнього та малого бізнесу, наростання безробіття, скорочення імпорту, падіння рівня життя населення, посилення соціальної та політичної напруги.

Участь України у складі міжнародних організацій є складовою її зовнішньої політики і дає можливість взаємодіяти практично з усіма державами світу в межах багатосторонньої дипломатії. В таблиці 2.3 наведені міжнародні організації, в яких учасницею є і Україна.

Таблиця 2.3 – Перелік міжнародних організацій, учасником яких є Україна [31]

Типи організації 1	Перелік організацій / дата приєднання України до них 2
Загальнополітичні організації	Організація Об'єднаних Націй (1945); Організація з безпеки і співробітництва в Європі (1992); Рада Європи (1995); Центральноєвропейська ініціатива (1996); Організація за демократію та економічний розвиток — ГУАМ (2006)
Безпекові та правоохоронні організації	Постійна палата третейського суду (1962); Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол (1992); Український науково-технологічний центр (1994); Міжнародний трибунал з морського права (1999); Підготовча Комісія Організації Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (2000); Гаазька конференція з міжнародного приватного права (2003); Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (2004, спостерігач)
Економічні, фінансові та промислові організації	Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (1985); Міжнародний валютний фонд (1992); Міжнародний банк реконструкції та розвитку (1992); Всесвітня митна організація (1992); Європейський банк реконструкції та розвитку (1992); Міжнародна фінансова корпорація (1993); Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (1994); Міжнародна рада по зерну (1998); Конференція Енергетичної хартії (1998); Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю (1998); Чорноморський банк торгівлі та розвитку (1997); Організація Чорноморського економічного співробітництва (1999); Європейська організація вищих органів фінансового контролю (1999); Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (2003); Міжнародна асоціація розвитку (2004); Внутрішньо-європейська організація податкових адміністрацій (2006); Світова організація торгівлі (2008); Енергетичне співтовариство (2011).
Гуманітарні організації	Всесвітня організація охорони здоров'я (1948, членство поновлено 1992); Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (1950); Міжнародна організація праці (1954); Міжнародна гуманітарна комісія із встановлення фактів (1990); Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (1994); Міжнародна організація цивільної оборони (1998, спостерігач); Організація із заборони хімічної зброї (1998); Організація з рибальства в північно-західній частині Атлантичного океану (1999); Міжнародна організація з міграції (2001); Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (2016)

Продовження таблиці 2.3

1	2
Екологічні організації	Міжнародна морська організація (1994); Європейська та середземноморська організація захисту рослин (1994); Комісія Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (1994); Комісія по збереженню морських живих ресурсів Антарктики (1994); Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (1995); Міжнародна комісія по захисту ріки Дунай Конвенції про співробітництво по охороні та сталому використанню ріки Дунай (2003); Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (2018)
Метеорологічні організації	Всесвітня метеорологічна організація (1948); Євроазіатське співробітництво національних метрологічних установ (1992); Європейська асоціація національних метрологічних установ (1998, організація-партнер)
Організації транспорту і зв'язку	Всесвітній поштовий союз (1947); Міжнародний союз електрозв'язку (1947); Дунайська комісія (1949); Міжнародна організація мобільного супутникового зв'язку (1979); Міжнародна організація цивільної авіації (1992); Організація співдружності залізниць (1992); Європейська організація супутникового зв'язку (Євтелсат; 1993); Світова асоціація автомобільних магістралей (1995, асоційований член); Міжнародний транспортний форум (1996); Міжнародна організація космічного зв'язку (Інтерсупутник; 1997); Європейська конференція цивільної авіації (1999); Європейська організація з безпеки аеронавігації (Євроконтроль; 2004); Міжурядова організація міжнародних залізничних перевезень (2004)
Інші міжнародні організації	Міжнародне агенство з атомної енергії (1957); Міжнародне бюро виставок (1960); Всесвітня організація інтелектуальної власності (1970); Міжнародна організація стандартизації (1993); Міжнародна електротехнічна комісія (1993); Міжнародна рада військового спорту (1993); Всесвітня туристична організація (1997); Міжнародна гідрографічна організація (1998); Міжнародний орган з морського дна (1999); Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (2000, асоційований член; 2009, повноправний член); Генеральна конференція з мір та ваги (2002, асоційований член); Міжнародна організація франкофонії (2006, спостерігач); Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма (2006); Європейська організація ядерних досліджень (2016, асоційований член);

Організація Об'єднаних Націй (ООН) – важлива інституція для урегулювання міжнародних конфліктів, яка виконує різні функції в залежності від регіонів і завдань, які ставляться перед нею. ООН є однією із найбільш впливових міжнародних організацій. Кравченко С.О. акцентує, що «найважливішим напрямом діяльності організації є приймання участі в глобальному управлінні економічною сферою через прийняття рішень стосовно глобальних проблем сучасності, проведення прогнозно-аналітичної роботи щодо стану та перспектив розвитку глобальної економіки, реалізації конкретних програм та проєктів, надання економічної допомоги найменш розвиненим країнам та країнам з перехідною економікою» [15]. Нами пропонується власне визначення і бачення ролі ООН у світі: «ООН є центром розгалуженої системи великих та малих міжнародних організацій, найбільш впливовою міжнародною організацією глобального рівня, яка виконує роль арбітра в міжнародних суперечностях, сприяє послабленню напруженості і зміцненню міждержавної стабільності, а також є важливим інструментом попередження воєнних дій та збройних конфліктів».

Головною адміністративною особою ООН є Генеральний секретар, який призначається Генеральною Асамблеєю ООН за рекомендацією Ради безпеки ООН. Центральними ланками у сфері діяльності ООН є шість її головних органів: Генеральна асамблея, Рада безпеки, Економічна і соціальна рада, Секретаріат, Міжнародний суд, Рада з опіки. У 2015 році всіма членами ООН ухвалено план досягнення спільного кращого майбутнього на наступні 15 років до 2030 року.

2022 рік довів невідповідність структурування ООН вимогам сучасності, що вимагає в майбутньому впровадження певних змін, зокрема, Президент України Зеленський В. представляє наступні принципи щодо

реформування ООН: покарання за агресію, захист життя, відновлення безпеки, територіальної цілісності, гарантії безпеки, рішучість у захисті.

На початку липня 2022 року Україною подано заявку щодо вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

В цілому протягом 2022 року співпрацю України і міжнародних фінансових організацій можна назвати нестабільною, але зростаючою.

Для України виконані наступні дії міжнародних організацій: виключення росії з Ради Європи, ВТО; зменшення впливу рф в ООН, Раді безпеки ООН, зокрема; розширення НАТО; визнання росії державою-терористом Парламентською Асамблеєю НАТО (листопад 2022 року), Європарламентом (листопад 2022 року), рядом країн.

Основні питання, які формують порядок денний в діяльності міжнародних організацій у 2023 році є такі, що зображені на рис. 2.1.

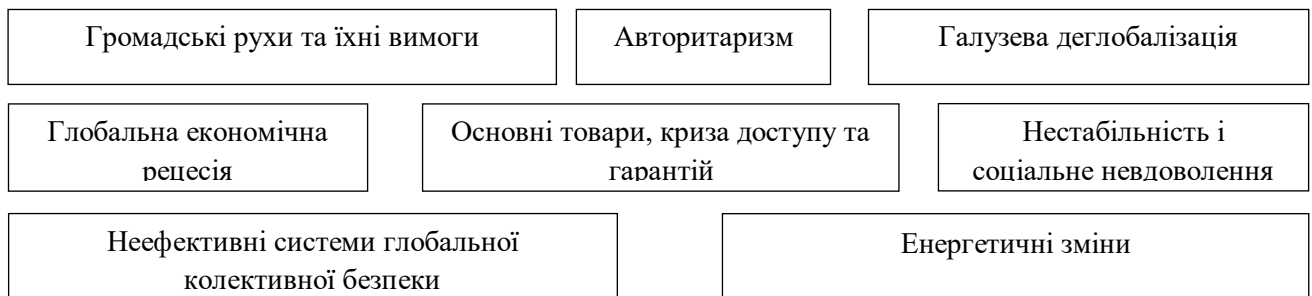


Рис. 2.1. Питання, які стоять на порядку денному в роботі міжнародних організацій в 2023 році [53]

Індекс глобалізації фокусується на вимірі рівня глобалізації і ідентифікації зв'язку національної економіки з діяльністю міжнародних організацій. Останні дослідження датуються 2019 роком: оцінка України 73,93, – 45 місце з 203 країн (табл. 2.4).

Останній індекс глобалізації 2021 наводиться на рівні 2019 р., коли вплив вірусної пандемії 2020 року не враховано. Рейтинг найвищих значень індексу глобалізації 2021 містять такі країни, як Нідерланди, Швейцарія,

Бельгія, Швеція, Великобританія, Німеччина, Австрія, Данія, Фінляндія, Франція.

Таблиця 2.4 – Рейтинг України за індексом глобалізації у 2018-2019рр.
[30]

Види глобалізації	Рік	Вимір глобалізації		Тип глобалізації			
		індекс	місце	Де-факто		Де-юре	
				індекс	місце	індекс	місце
Економічна глобалізація	2018	66,01	63	79,56	25	52,46	96
	2019	64,00	71	77,00	36	52,00	103
Соціальна глобалізація	2018	52,46	88	65,56	91	74,87	84
	2019	69,04	95	62,33	102	62,33	102
Політична глобалізація	2018	88,32	32	83,09	40	93,54	25
	2019	88,35	32	83,48	39	93,22	39
Всього	2018	74,95	44	76,31	33	73,62	53
	2019	73,93	45	74,10	40	73,75	54

Приєднавшись до суб'єкта глобалізаційних процесів, Україна починає приймати участь у соціально-економічних перетвореннях світу і глобальному партнерстві.

Отже, до найбільш впливових суб'єктів глобального управління належить, насамперед, ООН, яка здійснює таке управління, в першу чергу, в сферах міжнародної безпеки та глобальної економіки. Визначну роль в управлінні економічними процесами на глобальному рівні відіграють Світовий банк, МВФ та ОЕСР. Управлінські впливи на торгівлю у глобальному масштабі справляє СОТ. Глобальні управлінські впливи на гуманітрану сферу здійснює ЮНЕСКО.

Низка міжнародних організацій галузевого спрямування здійснює глобальні управлінські впливи у конкретних досить вузьких галузях, серед яких доцільно виділити, зокрема, ВООЗ (у галузі охорони здоров'я), МАГАТЕ (у галузі атомної енергетики), МОП (у галузі трудових відносин).

Можна також відзначити інші відомі міжнародні організації, що здійснюють глобальні управлінські впливи галузевого характеру, в тому числі, Продовольчу й сільськогосподарську організацію, Міжнародну організацію цивільної авіації, Міжнародний союз електрозв'язку, Всесвітню організацію інтелектуальної власності, Всесвітню туристичну організацію, Всесвітній поштовий союз, Міжнародну морську організацію та ін.

Діяльність міжнародних організацій зумовлена об'єктивними потребами у світовій економіці. Вони вивчаються як реакція людства на проблеми під час інтенсифікації міжнародних відносин, ускладнення проблем, завдань, які вимагають моніторингу, оперативного вирішення через постійно діючий, інституційно організований механізм.

Виступаючи регуляторами міжнародних відносин міжнародні організації впливають на їх розвиток, залучаючи різні держави. Міжнародні організації обґрунтовано розглядаються як суб'єкти формування глобальної економіки і світового порядку.

2.2 Функції та форми участі міжнародних організацій у міждержавних збройних конфліктах

Механізми, наявні сьогодні, використовуються стосовно: подій у військовій сфері («Віденський механізм з незвичайної військової діяльності»); людського виміру («Московський механізм»); серйозних надзвичайних ситуацій («Берлінський механізм»). Ці механізми ґрунтуються на поетапному підході. На першому етапі з'ясовується ситуація шляхом проведення консультацій між безпосередньо зацікавленими державами, після чого скликаються зустрічі в рамках ОБСЄ в цілому з можливим використанням процедур установлення фактів. Зазначені механізми можуть приводитися в дію за ініціативою обмеженої кількості держав. Водночас дії

можуть здійснюватися за оперативною ініціативою діючого голови, а також уповноважених ним співробітників і інститутів.

Міжнародні миротворчі операції, будучи формою діяльності міжнародних організацій, на прикладі ООН, стосовно злагодження конфлікту використовуються з 1945 року [1].

Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» під міжнародними миротворчими операціями кваліфікує дії та заходи, що здійснюються рішенням Ради Безпеки ООН з метою:

- запобігти проявам міждержавних конфліктів;
- врегулювати міждержавні конфлікти добровільно чи примусово;
- надати гуманітарну допомогу населенню, постраждалого внаслідок міждержавних конфліктів;
- виконанати поліцейські функції забезпечити безпеку і додержання прав людини;
- допомоги у подоланні наслідків конфліктів;
- усунути загрози миру, порушення миру чи акт агресії [1].

В таблиці 2.5 пропонується порівняти міжнародні миротворчі операції та військові операції.

Таблиця 2.5 – Порівняння військових операцій з міжнародними миротворчими операціями [1]

Ознака порівняння	Воєнні операції	Міжнародні миротворчі операції
Масштаб	Обсяг фронтовий, глибини операцій, термін оборони, темпи наступу	Територія (площа), яка контролюється миротворчим контингентом. Обсяг допомоги.
Характер	Наступальна операції Оборонні операції Контрнаступальні операції	Гуманітарні операції Операції, спрямовані на підтримку миру
Мета	Розгромити / оточити / стримати супротивника на конкретних територіях	Не допустити повторення бойових дій. Надання гуманітарної допомоги. Роззброїти збройні угруповання. Контролювати поставки озброєння. Сприяти цивільним місцевим адміністраціям. Відбудувати цивільну інфраструктуру та ін.
Спосіб досягнення мети	Протиборство між сторонами військового спрямування: при обмеженому часі досягати цілей	Політичний або військово-політичний, не залежить від часу і ситуацій
Сили	Військові підрозділи.	Військові підрозділи

Засоби	Техніка різних видів. Різні війська.	(напіввійськові підрозділи). Техніка різних видів. Різні війська. Спеціалісти з цивільного контингенту. Спецтехніка, необхідна для ведення певних операцій.
--------	---	---

Міжнародні організації повинні зосереджуватись на ефективному застосуванні існуючих правових стандартів для захисту прав людини під час збройних конфліктів [17, с. 4].

Міжнародний збройний конфлікт згідно ст. 2 Женевських конвенцій – будь-які випадки оголошення війни, оголошення збройного конфлікту між декількома державами, навіть у випадку, коли одна з них не визнає військового становища [21]. Поняття збройного конфлікту є ширшим за поняття війни. Коли оголошують війну, відбувається розрив дипломатичних відносин, припиняються дії двосторонніх міжнародних договорів між сторонами війни.

Останніми роками держави воюють без оголошення війни, зберігаючи дипломатичні й договірні відносини. Так чинять з метою небажання ставати агресором, а також уникаючи міжнародно-правової відповідальності.

Механізм безпеки є глобальним. Ліга Націй, ООН, наприклад, засновані на принципі колективної безпеки. Статут ООН включає систему колективної безпеки, розробленої задля подолання міжнародної кризи внаслідок війни / агресії / загрози війни. На жаль, наведені організації не змогли впровадити принцип запобігання агресії через конфлікт інтересів між державами. Такі конфлікти визнані в інституціоналізованих домовленостях цих світових організацій.

Крім ООН, є інші впливові міжнародні організації, які мають різні механізми, щоб вирішувати або зменшувати негативний вплив збройних конфліктів. Це Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ), Європейський союз (ЄС), Організація Північноатлантичного Договору (НАТО), Рада Європи (РЄ), Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ).

Після закінчення II Світової війни держави задекларували прагнення скоротити збройні конфлікти, але в сучасних умовах міждержавні збройні

конфлікти продовжують відбуватись в різних формах і сферах. З розумінням глибини причин виникнення конфліктів необхідно шукати відповідні інструменти їх врегулювання, зокрема із залученням міжнародних організацій.

Міждержавні збройні конфлікти на початку ХХІ ст., агресія акторів міжнародних відносин демонструють всю міжнародну систему безпеки як таку, що вимагає удосконалення. Створені міжнародні організації, підписані угоди не є досконалими [38, с. 16].

Перманентні конфлікти відзначаються на територіях держав НАТО: Ольстерський, Іспанія-Британія з приводу Гібралтару, Туреччина-Греція, проблеми о. Кіпр. Жоден із цих конфліктів не переріс у масштабне збройне протистояння регіонального або континентального масштабу. Більше того, довіра до системи безпеки НАТО та російсько-українська війна 2022 року спонукала Фінляндію і Швецію подати заявки на членство в Організації. ОБСЄ є міжурядовою організацією, сферою діяльності якої є ведення політичного діалогу з питань безпеки, збереження якості життя людей. Підходи до безпеки ОБСЄ охоплюють військово-політичні, економічні, екологічні і гуманітарні виміри. ОБСЄ допомагає долати розбіжності, будувати довіру між державами через співпрацю і попередження конфліктів, врегулювання кризи, відновлення після конфліктів. ОБСЄ контролює озброєння, запобігаючи тероризму, енергетичній небезпеці, торгівлі людьми, підтримуючи поширення демократії, додержання свободи ЗМІ [50, с. 119].

ОБСЄ також має чотири інструменти мирного врегулювання спорів. З 1994 р. діє Конвенція з примирення і арбітражу в рамках ОБСЄ. За положеннями Конвенції в Женеві створюється Суд з примирення і арбітражу.

Суд утворюють примирливі комісії та арбітражні трибунали, а точніше мирові посередники й арбітри. Примирлива комісія і Арбітражний трибунал створюються для кожного спору. До складу Комісії входять мирові посередники, обрані зі списку, що складається державами - учасницями Конвенції. Кожна держава-учасниця призначає двох світових посередників, з

яких принаймні один повинен бути громадянином цієї держави. Світові посередники призначаються на 6-річний строк з можливістю призначення на новий строк. Вони повинні бути особами, які посідають або посідали високі державні чи міжнародні пости і володіти визнаною компетентністю у сфері міжнародного права, міжнародних відносин або врегулювання спорів. Кожна держава-учасниця також призначає одного арбітра й одного заступника, які можуть бути її громадянами або громадянами інших держав - членів ОБСЄ. Арбітри призначаються на 6-річний строк з можливістю повторного призначення і повинні мати кваліфікацію, необхідну для призначення у своїх країнах на найвищі посади в судових органах, або бути юристами, що володіють визнаною компетентністю в галузі міжнародного права. Прізвища мирових посередників і арбітрів повідомляють Секретарю, який вносить їх до реєстру, що передається в Секретаріат ОБСЄ для направлення державам - членам Організації. Адміністративне керівництво Суду здійснює президія, що складається з голови, віце-голови і трьох членів, обраних з світових посередників і арбітрів.

Примирлива комісія розглядає справи, передані їй за згодою двох або більше держав. У Конвенції 1992 р. також передбачена обов'язкова процедура, відповідно до якої держава-учасниця може в односторонньому порядку представити для примирення будь-яку суперечку з іншою державою, що бере участь у Конвенції, якщо ця суперечка не була врегульована «в розумний період часу».

Арбітражний трибунал може бути створений, якщо сторони домовляться про це або якщо вони наперед заявлять, що визнають як обов'язкову юрисдикцію Трибуналу на основі принципу взаємності, тобто арбітражна процедура має факультативний характер. Заява про згоду на арбітражну процедуру може бути зроблена без обмеження строку або на певний строк. Ця заява може поширюватися на всі спори або виключати спори, що стосуються територіальної цілісності держави, її національної оборони, права на суверенітет над територією суходолу чи одночасних

домагань на юрисдикцію над іншими районами. Комісія і Трибунал не можуть залучатися до розгляду якоїсь суперечки, якщо сторони, що сперечаються, вже домовилися про інші засоби її врегулювання. Після подання конкретної справи на розгляд Суду її розглядають або Примирлива комісія, або Арбітражним трибунал залежно від характеру спору.

Примирлива комісія після закінчення своїх слухань надає сторонам спору доповідь, з тим щоб вони протягом 30 днів вирішили, чи готові вони погодитися з висновками, що містяться в ній, чи ні. Якщо одна зі сторін не погоджується з висновками доповіді, друга має право не вважати себе зв'язаною своєю згодою з ними. У разі недосягнення згоди протягом 30 днів доповідь направляється в Арбітражний трибунал, рішення якого обов'язкове для сторін у спорі. Рішення Трибуналу остаточне й оскарженню не підлягає.

Рішення Примирливої комісії і Арбітражного трибуналу приймаються більшістю голосів їх членів. Якщо голоси поділяються порівну, право вирішального голосу належить головному.

Відповідний механізм мирного вирішення спорів закріплений у Валетських положеннях процедури ОБСЄ з мирного врегулювання спорів 1991 р. В них передбачається можливість створення примирливого механізму для вироблення рекомендацій, що не мають обов'язкової сили.

ОБСЄ також може використовувати процедури «директивного примирення», за допомогою яких Рада міністрів або Керівна рада (раніше КСПО) має право директивно вказати державам, що сперечаються, на необхідність досягти примирення. Ще одним можливим варіантом мирного вирішення спорів є створення примирливої комісії.

Мета ЄС – сприяння економічній співпраці й уникненню конфліктів, організація відіграє важливу роль у зусиллях ОБСЄ, Організації економічного співробітництва та розвитку, ООН, НАТО і Ради Європи з розробки норм і кращих практик демократичного управління сектором безпеки [43, с. 38].

Функція НАТО у реформуванні сфери безпеки визначається процесом підготовки країн до членства та їх інтеграції до структур Альянсу після вступу. У НАТО демократичне керівництво сферою безпеки зробили одним з головних завдань для держав. Питання реформування сфери безпеки також включають у себе миротворчу діяльність Альянсу. Окрім того, НАТО приділяє все більше уваги реформуванню сил безпеки у таких країнах, як Україна [11, с. 86].

Рада Європи створена, щоб підтримувати демократію і захищати права людини і верховенство права у Європі. Діяльність організації включає слідчі, судові процедури, а також дорадчі та навчальні завдання. Важливою сферою дій РЄ є встановлення стандартів сфери безпеки, забезпечення підзвітності діяльності сектору безпеки країн-учасниць, виконання юридичної функції при порушенні прав людини.

Для запобігання збройним конфліктам МКЧХ не приймає участі у політичних переговорах, які спрямовані на уникнення загроз збройного конфлікту, але вносить свій внесок через превентивну гуманітарну дипломатію, інноваційне використання власної ролі як нейтрального посередника. МКЧХ врегулює можливі збройні конфлікти, контактуючи з ООН в напрямі гуманітарної місії, бере участь у заходах, які спрямовані для досягнення цілей з узгодженням із зацікавленими державами [15, с. 19].

МКЧХ також має функцію помічника, допомагаючи воюючим сторонам відновити контакт і вирішити гуманітарні проблеми, викликані конфліктом. МКЧХ здатний в обмеженому форматі запобігати збройним конфліктам на ранніх етапах, але робить багато чого, щоб створити атмосферу поваги за рахунок просвітницької роботи та зусиль стосовно утвердження людської гідності.

При збройних конфліктах сторонами озвучуються звинувачення одна одній з приводу порушень норм міжнародного гуманітарного права для досягнення політичних, психологічних, пропагандистських цілей, наприклад, звинувачення з розуміння застосування міжнародно-правових норм.

Ефективність розслідувань мають вирішальне значення, щоб переконливо реагувати на подібні заяви. При цьому може знизитись ризик скоєння подальших нових правопорушень.

Через наявні норми є можливим створити міжнародні організації, які відіграватимуть значну роль у досягненні глобальної безпеки, у тому числі і у запобіганні воєн.

У Статуті ООН прописано, що міжнародні відносини ґрунтуються на тому, що держави-члени утримуються від загрози силою (її застосування) як засобів вирішення міжнародних суперечностей, збільшуючи можливості досягти миру й безпеки у світі.

Глобальна безпека ґрунтується як на стримуванні агресії, так і на спецмеханізмі запобігання: вимога від сторін конфліктів вирішувати їх шляхом переговорів, посередництва, арбітражу та судового врегулювання [9, с. 40].

Завдання глобальної безпеки – мобілізувати сили держав-членів ООН, щоб придушити агресію з використанням колективних рішень: тимчасові заходи, рішучі примусові заходи з використанням збройних сил. При визнанні Радою Безпеки ООН загрози миру приймається резолюція з описом розглянутого питання [19, с. 103].

Постконфліктне облаштування постраждалих територій та урядових приміщень – нова місія, впроваджена РБ, відноситься до превентивного механізму.

Рис. 2.2 представляє фундаментальні інтереси України, які відносяться до процесів трансформування національної місії під час формування архітектури системи забезпечення безпеки. З врахуванням геополітичної внутрішньої ситуації діяльність українських держорганів зосереджується за напрямками: здійснення прогнозів зі своєчасним виявленням, запобігання та нейтралізація загроз безпеки внутрішнього і зовнішнього характеру; захист територіальної цілісності країни, безпеки прикордонного простору і держави; підвищення рівня стабільності економіки; забезпечення безпеки суспільства,

конституційних прав і свобод людини і громадянина; нейтралізація корупції; удосконалення системи держави, зміцнення правопорядку, підвищення рівня соціальної та політичної стабільності суспільства; зміцнення українських позицій, підтримуючи високий рівень оборонного потенціалу; поліпшення екологічної ситуації тощо [23, с. 47-48].

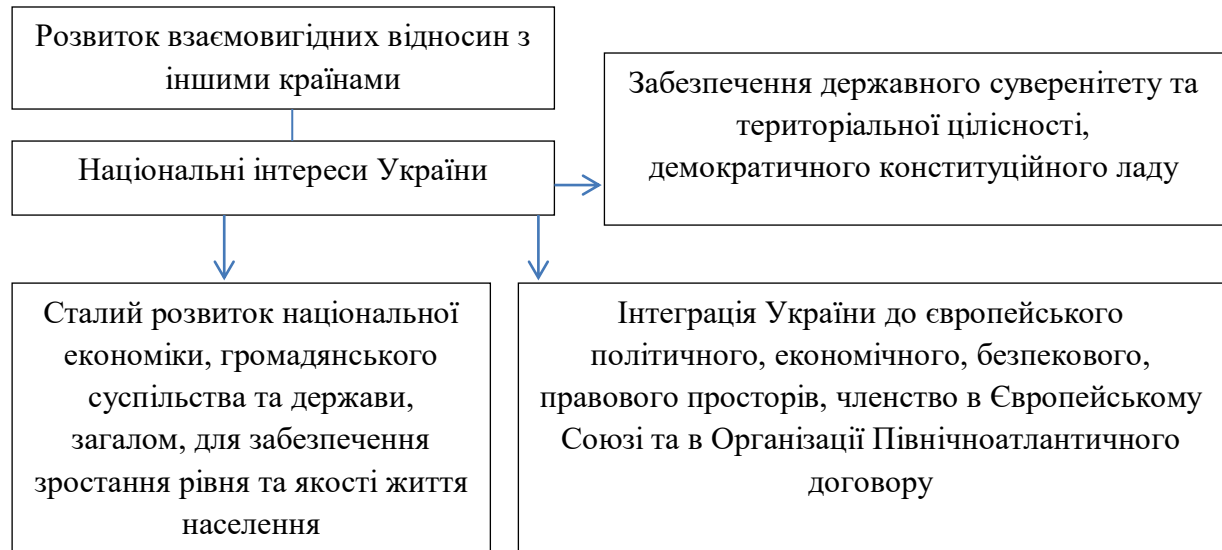


Рис. 2.2. Національні інтереси з трансформації української місії у формуванні архітектури системи забезпечення європейської безпеки в сучасних умовах[23]

Тобто, враховуючи геополітичну та внутрішню ситуації в Україні, діяльність державних органів має бути зосереджена у наступних напрямках: прогнозування, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці; захист суверенітету та територіальної цілісності України, безпеки держави в її прикордонному просторі; підвищення рівня економічної стабільності країни; забезпечення особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина; викорінення корупційних злочинів; вдосконалення системи державної влади, зміцнення правопорядку та підвищення рівня соціально-політичної стабільності суспільства; зміцнення позицій України у світі шляхом підтримки на належному рівні її оборонного потенціалу; кардинальне поліпшення екологічної ситуації та ін.

Дослідження показали, що можливості розширення воєн збільшуються при заміні діалогових форм на примусові форми – економічні війни, торговельні війни, блокади, які провокують збройні конфлікти. Війна виснажує природні ресурси, забруднює землю небезпечними речовинами, порушує еволюційний хід розвитку громад у регіонах.

Паралельно з глобальним виснаженням матеріального світу відбувається негативний вплив на ідеологічну модель: ізоляція, етноконцентрація замість гуманізму і міжнародного співробітництва. Прогресивні світові сили розвивають методи протистояння зазначеним трендам. Наприклад, посередництво, яке є найефективнішим способом запобігти, злагодити і вирішити військовій цивільні конфлікти з точки зору витрат і результату.

Таким чином, забезпечення миру та міжнародної безпеки значною мірою залежить від застосування різних форм і функцій приймання участі міжнародних організацій у вирішенні міждержавних збройних конфліктів.

2.3 Історичний досвід участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів

Міжнародними організаціями накопичений позитивний історичний досвід з врегулювання конфліктів, про що свідчить припинення бойових дій на територіях держав і переведення подібних конфліктів у заморожену фазу. З іншого боку, до цього часу не вирішене питання із статусом державо подібних утворень, жоден конфлікт не може вважатися повністю вирішеним. Не можна не враховувати, що кожна з країн, що входить в ту чи іншу міжнародну урядову організацію, має свої особливі інтереси, таким чином, може впливати на рішення самої міжнародної організації. Тому провідні міжнародні організації продовжують приділяти значну увагу феномену держав і конфліктів навколо них.

Врегулювання міжнародного конфлікту є цілеспрямованою діяльністю суб'єктів конфліктного процесу і зацікавлених сторін і сил для врегулювання цього конфлікту. Метою такої діяльності являється створення умов для переходу від стадії нереалізованого переговорного діалогу між учасниками спору (яка неминуче веде до конфлікту), до стадії взаємоприйняттого компромісу.

Зіткнувшись з тим, що виникають нові конфлікти, які набувають стійких і затяжних форм, міжнародні організації вирішують зміцнювати власні потенціали в сфері ефективного посередництва, сприяючи організації діалогу між сторонами. Тому до організації посередництва і до заходів зі сприяння діалогу потрібно відноситись як до професійної діяльності, яка вимагає спеціальних знань, досвіду, які потребують оперативності в управлінні, твердості у політичній, фінансовій, адміністративній підтримці. Ці механізми забезпечуються системою агенцій ООН, структурними підрозділами ОБСЄ, Радою Європи, Організацією Американських Держав, Африканським Союзом, Асоціацією держав Південно-Східної Азії, Організацією ісламського співробітництва, Лігою Арабських Держав[42].

Звичайно, що крім побудови діалогів міждержавними глобальними об'єднаннями для того, щоб попередити, вирішити, подолати наслідки конфліктів уже багато часу займаються цим ще й інші громадські об'єднання, ініціативні організації національного і міжнародного рівнів. Наприклад, НГО рекомендовані Harvard Negotiation & Mediation Clinical Program для проходження стажування дослідникам, які проходять їх курс: Public International Law Policy Group – це неприбуткова організація, яка працює як глобальна юридична фірма для надання безкоштовної правової допомоги державам та урядам під час мирних переговорів, консультує держави відносно розробки конституцій, допомагає переслідувати військових злочинців. Для сприяння використанню цієї правової допомоги PILPG також надає консультації щодо формулювання політики та навчання з питань, пов'язаних з вирішенням конфлікту.

Independent Diplomat – інноваційна установа у сфері міжнародних відносин. Працівниками є колишні дипломати, міжнародні юристи, інші експерти галузі міжнародних відносин. Поради ID неупереджені. Серед подібних організацій можна перерахувати: Conflict Dynamics International, The Centre for Humanitarian Dialogue, The Public International Law & Policy Group, The Council on Foreign Relations.

Найбільші міжнародні організації, які ведуть мирні перемовини, у світі – це ООН і ОБСЄ.

ОБСЄ – найбільша регіональна організація у сфері безпеки, має великий історичний досвід в області сприяння політичним діалогам і у посередницькій діяльності з метою запобігання, залагодження, вирішення конфліктів. У 1975 році держави-учасниці підписали Гельсінкський акт, зобов'язуючись дотримуватися мирного врегулювання конфліктів шляхом застосування наступних засобів: переговори, посередництво, примирення, третейський суд, судове врегулювання. За Гельсінкським документом 1992 року посилювалась структура ОБСЄ: відбулось розширення функцій в сфері раннього попередження, запобігання міждержавним конфліктам, врегулювання криз, розв'язання конфліктів.

2009-2011рр. в ОБСЄ пройшли міждержавні перемовини в рамках процесу Корфу і діалогів від Ванкувера до Владивостока через Відень і Вільнюс. За результатами прийнята 8 глава I рішення № 3/11 Ради Міністрів ОБСЄ «Про елементи конфліктного циклу» (MC.DEC / 3/11), де міститься доручення Генсекретарю ОБСЄ підготувати пропозицію про забезпечення максимальної цілісності, послідовності, ефективності посередництва ОБСЄ в конфліктах, посилення ролі посередників від ОБСЄ. Наведена постанова закликає до створення систематичної структури в рамках Центру щодо запобігання конфліктам (ЦПК) при Секретаріаті ОБСЄ для надання допомоги в посередницькій діяльності:

- організувати курси навчання та нарощування потенціалу;
- управління знаннями, оперативне керівництво;

- інформаційна та роз'яснювальна робота, створення мереж, співпраця та координація;

- оперативна допомога [42].

У липні 2011р. Генеральна Асамблея ООН резолюцією № 65/283 «Про зміцнення ролі посередництва у мирному врегулюванні спорів, запобігання і вирішення конфліктів» просила розробити методичне керівництво щодо ефективного посередництва з врахуванням минулого досвіду і поточної посередницької практики. Після чого в 2011-2012 рр. ООН провела консультаційний процес з метою розробки методичного керівництва, яке стало довідковим документом з порадами посередникам. До кожної конфліктної ситуації вимагається індивідуальний підхід. ООН і ОБСЄ було розроблено основні підходи миротворчості у форматі діалогу.

З середини ХХ ст. отримано ряд підходів до розв'язання конфліктів різних рівнів та ступенів. Доповідь Бутрос-Галі, Генсекретар ООН, була ключовою у допомозі щодо переходу від теоретичних розробок до фіксації миротворчості як практик та інструментів діяльності міжнародних інституцій. Вперше застосування сил із підтримки миру датоване 1956 роком, коли було проголошено Порядок денний для миру, який став важливою віхою в розвитку миротворчості. Цей документ окреслив діяльність найбільшої міжнародної організації в забезпеченні миру у світі.

Очільники ООН діяльність із підтримки миру розуміли з точки зору понять превентивної дипломатії, миротворчості, підтримки миру, які між собою взаємопов'язані: превентивна дипломатія передбачає дії, спрямовані на попередження виникнення суперечок між сторонами, недопущення переростання наявних суперечок у конфлікти й обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення; миротворчість є діями, спрямованими на схилення конфліктуючих сторін до угод за допомогою мирних засобів, передбачених в розділі 6 Статуту ООН; підтримка миру забезпечує присутність ООН в певному регіоні; підтримка миру – засіб розширення можливостей у запобіганні конфліктам і в миротворчості. Відбулось

окреслення концепції побудови миру в постконфліктний період: виявлення, підтримка структур, які спроможні сприяти у зміцненні миру задля запобігання рецидиву конфліктів чи відповідно його ескалації.

Превентивна дипломатія спрямовується на врегулювання суперечок до того, як відбувається початок насильства; миротворчість і підтримання миру покликані зупинити конфлікт, забезпечити збереження миру. При успішному результаті підвищуються шанси на миробудівництво в післяконфліктний період, що запобігає повторенню спалахів насильства.

Миротворчість виступає першим запропонованим методом, розробленим ООН, що не піддається визначенню. Вона виникла в формі міжнародного засобу підтримання і встановлення миру від імені світової спільноти під егідою ООН. Коли закінчилась Холодна війна, миротворчість увійшла до арсеналу засобів міжнародних угод. Проте ця модель не стала ефективним інструментом у протидії війні і стриманні конфліктів. Протягом 20 років після прийняття вказаного документу продовжували відбуватись світові війни, випадки геноцидів, процеси заморожених конфліктів.

На рис. 2.3 відображена карта розгортання ООН з цивільних справ станом на січень 2015 року.

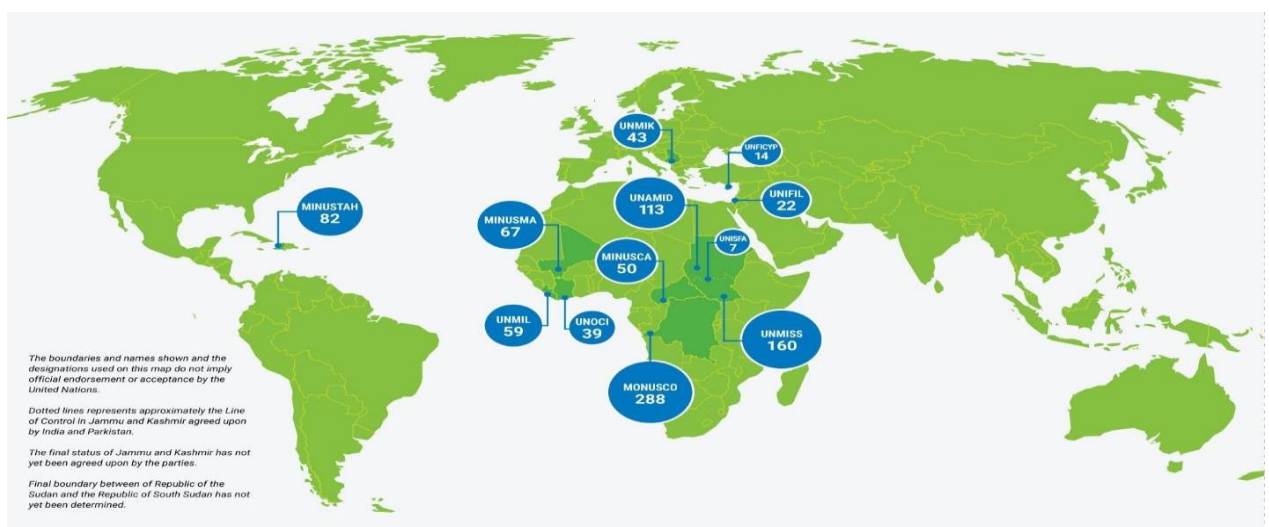


Рис. 2.3. Розгортання ООН з цивільних справ станом на січень 2015 року [42]

Після закінчення холодної війни суттєво змінилась концепція втручання міжнародних інституцій у конфлікти. Період Холодної війни ознаменував застосування сили з підтримання миру, яка була основана на втручанні нейтрального і ненасильницького характеру, консенсусі сторін конфлікту, домовленості про мир. Останні роки продемонстрували збільшення практик з миротворчими діями на стадії активних фаз війни без консенсусу між сторонами.

Війни видозмінюються, що потребує використання інших інструментів втручання у конфлікти. Війни трансформуються, тому країни Європи починають у державне будівництво інтегрувати питання контролю над застосуванням збройного насилля. З XIV по XVII ст. монархії спирались на найманців, які боролись з феодалами, отримуючи монополію на насилля. Швейцарські гвардійці гинули на сходах палацу Тюільрі (1792р.), будучи захисниками французької монархії. Після революції відкрилась епоха народних армій, що перетворила солдат на патріотів, лояльних та ініціативних. Війни націй завершуються у 1945 році. На сьогодні у демократичній країні ніхто не нехтує життям солдатів. Змінюються формати формування військ, поповнення війська. В кінці 20 ст. сформувався новий вид організованого насильства (Африка, Східна Європа). Тому з'являються міжнародні організації, які підтримують мир. Кримінал набуває глобальних рис. Військова справа зазнала революції соціальних відносин, що пов'язане з методами ведення війни.

Для старих конфліктів характерним була вертикально організована ієрархія, для нових – різнорідний каскад груп різного типу та впливу (воєнізовані формування, місцеві польові командири, кримінальні банди, поліцейські сили, групи найманців, а також регулярні армії, включно з формуваннями, які від них відкололись). За останні роки удосконалена зброя (легші види), використовуються сучасні засоби зв'язку.

Світові війни XX ст. були централізованими з підпорядкуванням спільному інтересу, контрольованому центром. Нова військова економіка абсолютно децентралізована, залежить від зовнішніх ресурсів, а бойові формування самостійно забезпечують себе ресурсами, грабуючи, захоплюючи заручників тощо. Військові економіки сформувались в таких місцях: Балкани, Кавказ, Центральна Азія, Африканський Ріг, Центральна Африка або Західна Африка, Україна. Ключовим інструментом стає насильство, яке дестабілізує спільноти, руйнує міжгрупові зв'язки, делігітимізують інші формати управління.

Локальні конфлікти змінюються кардинально за форматом: численні локальні або малі війни і збройні конфлікти. У кінці XX ст. – на поч. XXI ст. найбільш поширеною формою військових протиборств стають збройні конфлікти і громадянські війни. Сучасні зміни у конфліктах наступні: асиметричність (нерівність учасників у доступі до влади, різний статус), зтяжність у характері, порушення порогу насильства; деформація суспільства, економіки і регіонів.

Алгоритми врегулювання конфліктів у світі наведені в Додатку А [20].

Досвід Грузії показує, що у випадку, коли місія має мандат міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ), але відсутній військовий компонент зі спроможністю захищатись, вона є вразливою і залежить від сторін конфлікту. У Грузіїмісія ООН в Абхазії разом з місією ОБСЄ у Південній Осетії покладені були на миротворчі сили СНД, які складались зі Збройних сил рф. Миротворчі місії СНД не попередили ескалації, а стали політичним і військовим інструментом рф.

Досвід вирішення конфліктів у Хорватії, Ліберії, Боснії та Герцеговині, Косово, Анголі став підтвердженням того, що для контролювання виконання плану врегулювання місія повинна володіти виконавчими повноваженнями і військовою компонентою (місія UNTAES в Хорватії, місія ECOMOG в Ліберії, місія UNFICYP в Республіці Кіпр, місія IFOR/SFOR у Боснії), мати доступ до територій та

інфраструктури. Тобто важливою є паралельна праця цивільної моніторингової місії і військової миротворчої місії.

Класичною миротворчою місією є місія ООН / НАТО.

У січні 1992 р. на Празькій зустрічі Ради міністрів ухвалено: «у випадках явного, грубого і несправного порушення» зобов'язань, прийнятих в рамках ОБСЄ, належні дії можуть застосовуватися і без згоди відповідної держави (принцип «консенсус мінус один» – у 1992р. використано для призупинення членства Югославії в ОБСЄ).

Правило «консенсус мінус два» прийняте у Стокгольмі в 1992 році, коли Рада міністрів може примусити дві держави-учасниці, між якими виник спір, застосувати процедуру примирення, незалежно від підтримки такого рішення. Цей варіант не використовувався на практиці.

ОБСЄ виступає кризовим менеджером у міждержавних конфліктах, таких як: Нагорний-Карабах (Вірменія, Азербайджан), Придністров'я (Молдова), Абхазія і Південна Осетія (Грузія). Сильна сторона ОБСЄ – медіація, не миротворчість: міжнародна організація не змогла попереджувати заморожування конфліктів, ескалацію у Грузії. У 2009 році Москва навіть заблокувала подовження мандату місії ОБСЄ у Південній Осетії.

Місії СПБО (спільної політики, безпеки і оборони) ЄС спрямовані на стабілізацію після конфліктів. ЄС не має історичного досвіду відрядження місій з примусу до миру, спеціалізуючись на цивільних місіях, кризовому управлінні.

ЄС відмовлявся відряджати миротворчу місію у Придністров'я (2003р. і 2006р.), місію моніторингу до Грузії (2005р.). Щоб виконати відрядження місії СПБО потрібен консенсус держав-членів ЄС.

Наразі виконується чотири місії СПБО ЄС: EUBAM на молдовсько-українському кордоні, EUJUST THEMIS та EUMM в Грузії та EUAM в Україні. Усі ці місії є цивільними. Навіть після

російсько-грузинської війни у 2008 році можливість відрядження військової місії від початку виключалася державами-членами.

Досвід моніторингової місії EUMM, яка була відряджена до Грузії після війни між росією і Грузією (2008р.), не є успішним прецедентом в плані врегулювання конфлікту. Місія немає доступу на окуповані території (Абхазія, Південна Осетія), тому не може виконувати мандат. Місія перетворилась у замороження конфлікту.

Поліцейські місії СПБО відряджались до Боснії та Герцеговини (EUPMBosnia), Македонії (EUPOLProxima), Палестини, Афганістану. Цебули цивільні місії, спрямовані на розбудову правоохоронних органів держави-реципієнта. Завданням місії EUPM Bosnia було створення ефективної поліції та допомога у розслідуваннях. Місія EUPOL Proxima працювала над реформуванням Міністерства внутрішніх справ Македонії та створенням прикордонної поліції.

Метою військових місій СПБО (EUFOR Altheay Боснії та Герцеговині, операція Concordia у Македонії) було створити безпечне середовище для імплементації мирної угоди. Місії переймали повноваження місій НАТО та місій ООН.

Мала місце успішна змішана Моніторингова місія ЄС в Ачех, провінції Індонезії з цивільною і військовою компонентами: моніторинг процесів демобілізації, роззброєння, знищення зброї; реінтеграція комбатантів, ситуації з дотриманням прав людини; зміна законодавства тощо.

ООН визначає роззброєння, демобілізацію і реінтеграцію (РДР) в якості процесу, який фокусується на адаптації минулих комбатантів у післяконфліктних умовах. Досвід ООН у реалізації таких програм почав впровадження в кінці 1980 рр. і мав неоднозначні результати: Нікарагуа, Сьєрра-Леоне, Боснія і Герцеговина, Ангола та Камбоджа.

У міжнародному праві передбачені зобов'язання держави, на території якої відбувається збройний міжнародний конфлікт, бажати

амністії (ст.6(5) Додаткового протоколу II до Женевських конвенцій). Були випадки, коли посередники ООН закликали конфліктуючі сторони на погодження з приводу амністії, щоб припинити конфлікт. Наприклад, хорватський закон (1996р.) передбачав амністію від кримінального переслідування і судового розгляду за злочинні діяння, які вчинялись під час війни. З іншого боку, уряд Хорватії на вимогу міжнародних посередників оприлюднював списки осіб, яких підозрювали у воєнних злочинах. У Республіці Македонії амністія не поширювалася на серйозні порушення гуманітарного права, що мають характер воєнних злочинів, а об'єктом кримінального переслідування були особи, що несли відповідальність, ухвалювали рішення та віддавали накази. У Боснії та Герцеговині міжнародна спільнота здійснювала тиск на уряд, щоб звільнити від переслідування осіб за злочинні діяння, скоєні під час конфлікту, за винятком серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. У мирному процесі у Північній Ірландії уряд Великобританії погодився на «пришвидшене звільнення арештованих», механізм та строки якого визначались Белфастською мирною угодою.

Історичний досвід участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів має важливе значення для формування певних моделей запобігання збройних міждержавних конфліктів.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження значення ролі міжнародних організацій у врегулюванні міждержавних конфліктів сформульовані наступні висновки.

1. Вивчивши різні підходи до сутності поняття, ми пропонуємо власне визначення розуміння міжнародного конфлікту, – це зіткнення різнозацікавлених суперників, які ставлять власні цілі в умовах непередбачуваності, протистояння і навіть насилля. Під міжнародним збройним конфліктом розуміється оголошення війни між двома або більше державами; фактичне застосування збройної сили; окупація всієї частини території держави; коли народи ведуть боротьбу для здійснення свого права на самовизначення проти расистського, колоніального, імперіалістичного панування. Типи міжнародних конфліктів: конфлікти з невеликою інтенсивністю, тероризм, громадянська війна, війна. Типологічна диференціація конфліктів різноманітна: за історичним виміром, за природою, за кількістю учасників, за термінами протікання, за відкритістю, за мотивами, за масштабами, за рівнем вияву, за масштабами, за відкритістю конфлікту, сферою суперечок тощо. Основні функції конфлікту: інтегративна, організаційна, стабілізаційна, інноваційна. Основними фазами міжнародних конфліктів є нульова, відкриття, ескалація, закріплення, деескалація, вирішення, примирення.

2. Шляхи врегулювання міжнародних конфліктів: інтеграційні процеси, посилення миротворчої ролі міжнародних організацій, зменшення рівня військового протистояння, повага до міжнародного права, розширення спілкування між народами, демократизація внутрішнього політичного порядку. Методами врегулювання міжнародних конфліктів є метод посередництва, підтримки, міжнародний арбітраж.

3. Сучасна конфліктогенна ситуація характеризується гібридністю, залученням зацікавлених третіх держав, інформаційною і психологічною

напругою, застосування силових методів боротьби у політиці, вплив соціальних мереж тощо.

4. Система міжнародних організацій, механізми міжнародного регулювання – важливі інститути, які можуть вирішити і пом'якшити внутрішні і зовнішні проблеми. Проте поведінка країни конфронтаційно-ізоляціоністської моделі є непродуктивною. Проте об'єкт уваги суспільства зосереджений на якості участі України в складі міжнародних інституцій з метою інформування світового співтовариства про стан і проблеми, наявні загрози у країні, а також на рекомендації з реформування їх структури, діяльності та ефективності. Активна співпраця України в якості країни-члена в складі міжнародних організацій відмічається з Міжнародним валютним фондом, Групою Світового банку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Чорноморським банком торгівлі та розвитку, Європейським інвестиційним банком. Головним завданням ООН є підтримка і зміцнення міжнародного миру та безпеки, розвиток співробітництва між державами. Основною метою НАТО є захист свободи і безпеки його членів у Європі та Північній Америці відповідно до принципів Статуту ООН. Завданням діяльності ОБСЄ є мирне вирішення спорів.

5. Міжнародні миротворчі операції, незважаючи на зміни у підходах до них ООН, своєї сутності не змінюють, залишаючись дієвим політичним інструментом врегулювання міждержавних збройних конфліктів, що забезпечує вирішення комплексу завдань, які не можуть бути вирішені жодною державою окремо. Збройний конфлікт негативно впливає на розвиток суспільства та держави. Ключовим значенням міжнародних організацій є обмеження прав сторін конфлікту при виборі засобів і методів ведення війни. Міжнародна безпека виступає потужним інструментом забезпечення національної безпеки держав та дієвим механізмом беззбройного захисту у разі будь-якого виду акту агресії. Система колективної безпеки вимагає від демократичних країн, які є її членами, бажання тіснішої взаємної співпраці, наприклад, втручання за межами їхніх

територій, що може вплинути на їхній спільний мир і безпеку. Як співтовариства безпеки, НАТО та ЄС створили такі організації, які сприяють денаціоналізації політики безпеки та враховують потреби цілих регіонів.

6. Міжнародні організації являються майданчиком комунікацій і фактором миротворчих, гуманітарних процесів, тому цей ресурс активно використовується державами для врегулювання конфліктів. Проте міжнародні організації мають обмежені можливості для знаходження компромісу у зв'язку з політичними, ідеологічними, економічними розходженнями у поглядах конфліктуючих сторін. Міжнародні організації відіграють важливу функцію платформи для комунікації між учасниками конфлікту, а також третьої сторони у перемовинах. Необхідно залучати незалежних міжнародних посередників для ефективного процесу роззброєння та виведення іноземних збройних формувань. Такими акторами можуть бути миротворчі місії міжнародних організацій або міжнародні комісії (Північна Ірландія). Характерною ознакою цих міжнародних місій є мандат: контроль за роззброєнням, застосування сили у разі невиконання мирного плану, контроль над кордоном та виведення іноземних збройних формувань. Приклад Анголи – місія ООН містить мандат для успішного проведення операції з виведення кубинських військ з території держави (хоча неповне роззброєння все одно поновило конфлікт). У Косово міжнародні сили під керівництвом НАТО також відіграли вирішальну роль у процесі роззброєння та підтримці безпеки кордонів.

Успішному роззброєнню та демілітаризації сприяє деталізація цього процесу у мирній угоді, яка не залишає простору для різно-читань. Наприклад, Дейтонська мирна угода (Боснія) мала 11 додатків, де серед іншого були деталізовані механізми гарантування режиму припинення вогню, відведення озброєнь та демілітаризації. Бісесські угоди (Ангола) склалися з чотирьох угод, які в свою чергу склалися із додатків та доповнень, що містили детальні графіки роззброєння, схеми відведення

важкої артилерії та плани підготовки до виборчого процесу з подобовим розрахунком.

Невід’ємними частинами пост конфліктного врегулювання є не тільки роззброєння, а й демобілізація та реінтеграція екс-комбатантів. Необхідно залучати міжнародних донорів та акторів (зокрема, ООН, Світовий банк), оскільки їхній досвід і ресурси можуть бути вкрай важливими при розробці та реалізації програм РДР.

Контроль над кордоном —необхідна умова для успішного впровадження РДР на ранніх стадіях.

Можна застосовувати альтернативну послідовність: соціальна реабілітація і реінтеграція відбуваються паралельно з роззброєнням незаконних збройних формувань. Стратегія, яка може бути використана може базуватися на принципі «зброя в обмін на розвиток» (досвід Албанії, Малі та Сьєрра-Леоне). У цих країнах відповідальність за роззброєння було передано на місцевий рівень, і замість грошових стимулів основний акцент був зроблений на розвиток і відбудову громад.

Зміст має бути пріоритетнішим за форму. Висновки Стокгольмської ініціативи з РДР свідчать про політичну чутливість процесу РДР. Мирні процеси вимагають адаптації понять, таких як «демобілізація» та «реінтеграція» до місцевого культурного, історичного або іншого контексту.

Взаємозв’язок роззброєння, демобілізації і реінтеграції та реформи сектору безпеки. Реформування поліції з метою зміцнення безпеки на рівні громад може генерувати впевненість серед комбатантів здати зброю. Підвищення ефективності управління кордонами має важливе значення для забезпечення не потрапляння зброї в регіон конфлікту у майбутньому. Успішні зусилля щодо РДР зменшують навантаження на реформи сектору безпеки та допомагають запобігти відновленню конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акулов С. Міжнародні миротворчі операції як політичний інструмент врегулювання воєнно-політичних конфліктів. *Політичний менеджмент*. 2005. № 2. С. 165-172.
2. Банчук-Петросова О.В. Дипломатія у механізмі врегулювання міжнародних територіальних спорів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 5. С. 9-21.
3. Бернадський Б.В., Мілославська О.М. Сутність і природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 8. С. 20-26.
4. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
5. Богінська І. Міжнародна організація як третя сторона у врегулюванні конфлікту на прикладі «тріскових» війн між Ісландією та Великою Британією. Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва. Матеріали міжнародної наукової конференції. (Львів, 11 грудня 2019 р.). Упорядники: Мальський М.З., Кучик О.С., Вовк Р.В. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І.Франка, 2019. 86 с.
6. Бондаренко О.Г., Бондаренко Я.О. Динаміка міжнародних конфліктів та роль стратегічних комунікацій у їх регулюванні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 10. С. 33-39.
7. Вовк Р. Гібридний характер міжнародних конфліктів ХХІ століття. Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва. Матеріали міжнародної наукової конференції. (Львів, 11 грудня 2019 р.). Упорядники: Мальський М.З., Кучик О.С., Вовк Р.В. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І.Франка, 2019. 86 с.

8. Волощук О. Т. Відповідальність РФ за агресію та інші міжнародні злочини проти України в контексті проблеми виконання рішень міжнародних судів. *Знання європейського права*. 2022. № 2. С. 126–130.
9. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Х.: ХНУВС, 2020. 544 с.
10. Гарбар К. Д. Міжнародний спір: поняття та способи вирішення. Молодіжний науковий юридичний форум: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. до Дня науки, м. Київ, 16-17 трав. 2019 р. Вектор, Тернопіль, 2019. С. 62–65.
11. Гбур З. В. Роль НАТО як оборонного союзу в безпеці Європи. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 9-10. С. 84–91.
12. Герасіна Л. М. Наративи міжнародної конфліктності – глобальна турбулентність або деструкції світової системи?. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: Політологія. 2020. № 2(45). С. 8–24.
13. Гібридна війна: *inverboet in praxi*: монографія. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Під заг. ред. проф. Р.О. Додонова. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 412 с.
14. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України: колективна монографія. За заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 264 с.
15. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р., Хендель Н. В. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів. 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.
16. Гринчак В. Ситуація в Азові як передумова міжнародного спору. *Вісник Львівського університету*. Серія Міжнародні відносини. 2020. № 48. С. 159-166.

17. Громовенко К. В. Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів: навчально-методичний посібник. К. В. Громовенко, М. В. Грушко, К. В. Мануїлова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 132 с.
18. Демидов Д. Поняття та види мирних засобів вирішення міжнародних спорів. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. № 51. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/926>.
19. Денисенко С. І. Проблеми застосування норм міжнародного гуманітарного права в сучасних збройних конфліктах. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 травня 2022 р. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 103-107.
20. Досвід врегулювання конфліктів у світі. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Conflict-_Lessons-for-Ukraine_01-36_ukr.pdf.
21. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: прийнята і підписана 02.08.1949 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
22. Завгородня Ю.В., Кройтор А.В., Пехник А.В. Особливості розв'язання конфліктів та управління конфліктами у пострадянських країнах (на прикладі Молдови, Грузії, України). *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 64. С. 93-117.
23. Звездова О. О. Роль провідних міжнародних організацій у вирішенні конфліктів навколо де-факто держав пострадянського простору. *Політичні проблеми міжнародних систем та європейські студії*. 2017. Том 297. № 285. С. 106-110.
24. Іжнін І.І. Дослідження міжнародних конфліктів з точки зору їх інформаційної структури. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Випуск 116 (Частина 1). С. 49-54.

25. Кубицька Д.В. Конфлікт в Абхазії та Південній Осетії: незасвоєні уроки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 71. С. 361-365. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/263495>.
26. Кульбіда М.В. Кредитування МВФ країн, що розвиваються. *Інтелект XXI століття*. 2018. № 4. С. 14-20.
27. Лікарчук Д.С. Роль міжнародних організацій у врегулюванні зовнішньоекономічних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 5. С. 35–44.
28. Маєвська С.В. Міжнародні конфлікти. Їхні типи та розвиток. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-mizhnarodni-konflikti-173842.html>.
29. Мартинюк О.В., Гаврилюк С.В. Роль міжнародного права у підтримці загального миру та безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 801-803.
30. Мельник М.І., Залуцький І.Р. Виокремлення глобалізаційних чинників соціально-економічного розвитку: концепт ендогенізації. *Регіональна економіка*. 2022. №1. С. 14-30.
31. Міжнародні економічні відносини: навчальний наочний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: В.В. Дергачова, К.О. Кузнєцова, І.М. Манаєнко, В.А. Мельникова, О.С. Ченуша Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 340 с.
32. Міжнародні конфлікти в сучасній світовій політиці. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14629/32/МВСП_%20Тема%2011.%20Міжнародні%20конфлікти%20в%20сучасній%20світовій%20політиці.pdf.
33. Мілославська О.М., Бернадський Б.В. Сутність і природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 8. С.5-9.

- 34.Набі І.М.А. Специфіка та особливості сучасного миропорядку. Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник», 2016. Вип. 109. С. 321-324.
- 35.Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Том 1. Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко; За ред. О. А. Амануні. К.: Аконт, 2007. 926 с.
- 36.Патійчук В. Регіональні аспекти сучасних міжнародно-безпекових проблем. *Політична географія*. 2018. № 10 (383). С. 119-133.
- 37.Патлашинська І.В. Аналіз шляхів мирного вирішення міжнародних спорів: відповідь на сучасні виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 568-572.
- 38.Перепелиця Г., Бритов Д. Роль НАТО в урегулюванні міжнародних конфліктів у сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 1 (55). С. 16-19
- 39.Плотко В.Л. Міжнародний суд та арбітраж у вирішенні територіальних суперечок та воєнізованих конфліктів. *Соціально-політичні студії: наук. альманах*. 2018. № 2. С. 34-41.
- 40.Примуш М.В., Осмоловська А.О. Політико-правові аспекти міжнародних конфліктів крізь призму системності в міжнародних відносинах. *Політичне життя*. 2021. № 3. С. 109-114.
- 41.Про участь України в міжнародних миротворчих операціях: Закон України від 23 квітня 1999 року № 613-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14#Text>.
- 42.Романцова О. Діалоги, як форма посередництва для миру або чому діалоги дешевше війн для людства?URL: <https://ccl.org.ua/posts/2020/06/dialogy-yak-forma-poserednyctva-dlya-miru-abo-chomu-dialogy-deshevshe-vijn-dlya-lyudstva-material-oleksandru-romanzovoyi>.
- 43.Сенаторова О.В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 208 с.

44. Сіденко С., Кульбіда М. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1-2 (32-33). С. 100-136.
45. Скрипник О. М. Історія міжнародних організацій. Навчальний посібник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011 226 с.
46. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного суду від 26 червня 1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
47. Стрельцов Є.Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Юридичний вісник*. 2014. № 4 (33). С. 133-138.
48. Шеренговський Д.В. Поняття та сутність міжнародного конфлікту в науці про міжнародні відносини. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1527/Sherengov.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
49. Шеренговський Д.В. Поняття та сутність конфліктогенності міжнародних систем. URL: <https://www.academia.edu/12809444>.
50. Dr. Derar Fares Masoud. The Effectiveness of International Law in Resolving International Armed Conflicts. *Journal of Law, Policy and Globalization*. Vol. 91, 2019. P. 117–129.
51. The North Atlantic Treaty. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.
52. THE WORLD IN 2023: Ten issues that will shape the international agenda. CIDOB notes internacionales 283. DECEMBER 2022. 20 pages.
53. Trends in Armed Conflict, 1946–2014. URL: https://files.prio.org/publication_files/prio/Gates,%20Nyg%C3%A5rd,%20Strand,%20Urdal%20-%20Trends%20in%20Armed%20Conflict,%20Conflict%20Trends%201-2016.pdf/
54. YEARBOOK OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS 2022-2023. URL:

https://uia.org/sites/uia.org/files/misc_pdfs/pubs/yb_2022_vol5_lookinside.pdf.

55. Yuliia Zavhorodnia, Features of protection of China`s national interests within cybernetic space. European Political and Law Discourse, 2021, Volume 8, Issue 6. P.37-42.

56. What are international organizations? URL:
<https://world101.cfr.org/global-era-issues/globalization/six-essential-international-organizations-you-need-know>.

Додаток А

Алгоритми врегулювання конфліктів у світі

